

Meningens Fenomenologi

og

Fenomenologiens Mening

-et studie av Edmund Husserls fenomenologi

The Phenomenology of Meaning
And
The Meaning of Phenomenology
-a study of Edmund Husserl's Phenomenology

Mastergrad i Filosofi
Pål Moltubakk Ørstavik
Filosofisk Institutt
Universitetet i Bergen
November 2007

Abstract

From a phenomenological point of view, 'meaning' is on the one hand something objective, irreal or ideal. On the other, meaning is something which is manifest in human action and expression. On a linguistic level, Husserl employs a distinction similar to Frege's 'sense and reference' distinction. Contrary to Frege, Husserl also employs a theory of intentionality, which serves to anchor 'meaning' in the pre-predicative experiences of the world and its objects. Husserl's transcendental turn, after *Logical Investigations*, is a turn towards the synthesis which always already are operative in the pre-predicative perceptual experience, and in which an anticipation towards cognition, knowledge and truth already are manifest. These serve as the basic foundation from which judging in general proceeds.

Til
G.S.L

Forord

Den overhengende tematikken for denne oppgaven er 'mening', og perspektivet jeg har benyttet meg av for å angi denne tematikken, har i neste omgang også stått for den største utfordringen i forbindelse med arbeidet av oppgaven. Min tilnærming har vært å se på det toneangivende forholdet mellom Husserl og Frege på slutten av 1800tallet. Dette fordrer en viss språkfilosofisk eller analytisk kompetanse, og nettopp dette har vært kjernen til mange av mine frustrasjoner. Min tilhørighet på det filosofiske kartet ligger nærmere en fenomenologisk og kontinental tradisjon enn en analytisk og språkfilosofisk.

Først og fremst vil jeg takke min veileder Konrad Rokstad, som skal ha mye av æren for at denne oppgaven lykkes med, og som ikke kan klandres for der den feiler. Hans gode råd og tålmodighet har antatt forbilledlige proporsjoner.

Jeg vil også takke:

Min samboer gjennom mange år Gina Susanne, og selvfølgelig mine foreldre. Sist men ikke minst, vil jeg sende en takk til Eric Brown for trivelige røykepauser utenfor HF-fakultetet.

Innholdsfortegnelse

Hovedinnledning	7
<i>Mitt forhold til fenomenologi</i>	7
<i>Problemstilling</i>	8
<i>Avgrensning</i>	9
<i>Oppgavens form</i>	10
Del 1	11
1. Historisk situering	12
Logikkens fundament forstått ved hjelp av psykologi (Psykologisme).....	12
2. Frege og Husserl	14
2.1 Innledning	14
2.2 Mening og referanse – Freges teori om mening	14
2.3 Freges kritiske anmeldelse av PA	16
Noen sentrale momenter i Freges kritikk	16
2.4 Skyldig eller ikke? – ‘presentasjon’ som det sentrale momentet i vurderingen	19
2.5 Oppsummerende del - overgang til <i>Logical Investigations</i>	20
3. <i>Logical Investigations</i>	21
3.1 Overblikk	21
3.2 En retur til ‘presentasjon’, presisert som objektiverende akter (LI; den femte undersøkelsen)	25
3.2.1 Kvalitet og material.....	26
3.3 Meningsoppfyllelse - LI; den sjette undersøkelsen	28
3.3.1 <i>Persepsjon</i>	28
3.3.2 Intuitive akter og ekspressive akter	29
3.4 Avsluttende kommentar	31
Del 2	32
4. Experience and Judgment.....	33
4.1 Innledning	33
4.1.2 Overblikk – temaene i Experience and Judgment	34
4.2 Del 1 Experience and Judgment	37
4.2.1 Reseptivitet som egoets laveste nivå av aktivitet	37
4.2.2 Eksplikasjon - tre nivåer av kontemplativ persepsjon av et objekt.....	41
4.2.2.1 <i>Simpel gripen</i>	41
4.2.2.2 Kontemplativ eksplikasjon – den eksplikative syntese	42
4.2.2.3 Konseptet om helhet – avhengige og uavhengige determinasjoner.....	44
4.2.2.4 Horisont-bevissthet og relasjonell kontemplasjon.....	45
4.3 Oppsummering av del 1, Experience and Judgment	45
4.4 Del 2 Experience and Judgment: Predikativ erfaring	46
4.4.1. Oppklaring vedrørende distinksjonen ‘reseptiv erfaring’ - ‘predikativ spontanitet’	46
4.4.2 S er p – Den predikative syntese og forholdet mellom denne og den eksplikative syntese.....	46
4.4.3 Progressive determinasjoner, konjunktiver	48
4.4.4 Kontrasten mellom ‘er’ og ‘har’- dommer	48
4.4.5 Determinative og relasjonelle dommer	49

4.4.6 Opprinnelsen til attribusjon	49
4.4.7 Konstitusjonen av logisk mening	50
4.4.7.1 Kategorial objektivitet	51
4.4.7.2 Kategorial og reseptiv objektivitet – en kontrast	52
4.4.7.3 Tre nivåer av temporalitet)	53
4.4.8 Dommenes modalitet	54
4.4.9. Oppsummering av del 2, Experience and Judgment	56
4.5 Del 3 Experience and Judgment: Konseptuell tenkning, generaliseringer og det universale	56
4.5.1 Avsluttende kommentar	57
Del 3	58
5. Menings fenomenologi og fenomenologiens mening	59
5.1 Meningsbegrepet slik det forekommer i LI	60
5.3 Meningskonstitusjon i E.J	63
5.4 Avsluttende kommentarer	65

(Litteraturliste på s. 67)

Hovedinnledning

Mitt forhold til fenomenologi

Mitt første møte med fenomenologi fant sted i tiden hvor jeg studerte psykologi-grunnfag ved Universitetet i Bergen. Fenomenologi var puttet inn som en disiplin i det humanistiske perspektivet på psykologi, og var en outsider i forhold til presentasjonene av de kognitive og biologiske perspektivene. (Så vidt det er meg kjent, er fenomenologi ikke lenger presentert i det hele tatt som en disiplin i det aktuelle grunnfags pensumet til psykologi.)

Selv om jeg ikke kan si at jeg ble nevneverdig oppmerksom på fenomenologi på dette tidspunktet, så begynte en frustrasjon å gro i mitt akademiske liv, en frustrasjon knyttet til de forskjellige reduksjonene som de ulike perspektivene representerte.

I essens så virket det på meg som det biologiske perspektivet var en biologisme, at det totale komplekset som utgjør nervebaner og hjerne var opphavet og begynnelsen på all kognisjon. Det mystiske for meg var hvordan og hvorfor aksjons-potensialer i det hele tatt ble avfyrt - så vidt jeg hadde forstått det, måtte dette forekomme for at tanker skulle manifestere seg for bevisstheten – og på denne bakgrunnen så syntes det for meg som om vi var offer for vår egen biologiske sammensetning – og det på en slik måte at spørsmål om den frie vilje og akter av kreativ spontanitet forekom å være uten svar.

Et spørsmål jeg stilte meg på bakgrunn av dette var ”hvor begynner persepsjonen?”.

For at ting skulle manifestere seg for meg, så var jeg avhengig av nevral aktivitet, sanse-erfaringen av en ’ting’ forårsaket firingen av aksjons-potensialer, og gav meg i sin tur den konkrete persepsjonen av en ting. Men for meg virket det som om bare deler av ”historien” var fortalt – for hva forårsaket sanse-erfaringen først og fremst? *Noe* måtte forårsake firing av aksjons-potensialer først og fremst, sånn at vi i det hele tatt vendte vår oppmerksomhet imot objekter, og denne vendingen-mot, syntes å bære preg av tvang – at vi ikke kunne stå fritt til å velge hva oppmerksomheten skulle rettes imot først og fremst, men ble fanget av objektenes ”magnetiske-tiltrekningskraft”, at vi var slave til de eksterne stimuli så å si.

Selv om mine artikuleringer av problemene jeg støtte på var noe premature, og at mine oppfatninger av psykologi som vitenskap var meget naiv – så plantet disse frustrasjonene et frø som etter hvert skulle bli til en genuin filosofisk interesse.

Jeg begynte på filosofi grunnfag straks etter psykologi, men det var ikke før på mellomfaget i filosofi at jeg igjen møtte fenomenologi. Denne gangen fanget umiddelbart fenomenologi min interesse, i form av Husserl og *Ideen*-verkene.

Parallelt med studiene har jeg også hatt en deltids jobb som assistent ved et bofellesskap for psykisk utviklingshemmede. Primært autister som ikke mestrer språk. Kommunikasjonen med disse foregår med tegn-til-tale (en simplifisert versjon av tegnspråk) og pictogrammer (bilder som representerer ulike aktiviteter).

Først etter påbegynt mellomfag i filosofi ble jeg oppmerksom på noe som jeg syntes var interessant i forbindelse med kommunikasjonen til autistene jeg jobbet med. I løpet av noen år, så fant der sted en tydelig utvikling av ”språket” de benyttet. Tegnene og pictogrammene hadde enten blitt utvidet i meningsinnhold, eller redusert. Et eksempel på dette var at tegnet for snop (venstre pekefinger pekes mot venstre kinn) hadde i løpet av et års tid blitt utvidet til å også mene andre ting som oppfattes av N.N. som gode, for eksempel; musikk. Og etter hvert ble meningsinnholdet utvidet til å omfatte alle ting som N.N. oppfattet som gode, alt fra snop til å gå tur eller se på TV.

Denne oppdagelsen ledet over i en interesse for hvordan mening først og fremst konstitueres, hvordan det objektive gjør sin entré inn i det subjektive. I Husserls fenomenologi fant jeg denne interessen tematisert, og et ønske om å fokusere spesielt på dette problem- området (meningsproblematikk) manifesterte seg.

Problemstilling

Den planlagte avhandlingen er motivert av et ønske om å undersøke og å klargjøre Husserls meningsbegrep.

Hva innebærer det å snakke om konstitusjonen av objekter og mening? Jeg vil forsøke å gjøre eksplisitt hva som ligger i (og hva innebærer) Husserls meningsbegrep nærmere bestemt.

Det vil på denne bakgrunn være naturlig å gå til verk som *Logical Investigations* og *Experience and Judgment*. Men samtidig kan det være hensiktsmessig å gå helt tilbake til Husserls *Philosophy of Arithmetic*, og å se dette verket i lys av Freges kritikk.

Frege regnes av mange som den analytiske-tradisjons far, og Husserl på sin side som fenomenologiens far. Disse to posisjonene har tradisjonelt vært betraktet som meget lite

konvergerende, at det finnes få kontaktpunkter mellom dem, allikevel så har det i senere tid vært filosofer som har forsøkt og forsone disse to tradisjonene, eller i det minste å vise til likheter mellom dem og til saksforhold som begge sider ville ha nytte av å diskutere i felleskap.

På den tiden *Logical Investigations* først ble gitt ut, altså 1900 – 1901, så var Husserl og Frege opptatt av temaer som lå tett opp til hverandre, nemlig 'mening', 'logikk' og 'sannhet'.

Derfor tar jeg utgangspunkt i denne debatten for å nærmere angi problematikken i denne avhandlingen. Jeg vil se på dynamikken i meningsbegrepet til Husserl, og verkene som vil være sentrale for denne oppgaven er; *Philosophy of Arithmetic*, *Logical Investigations* og det posthumt utgitte verket *Experience and Judgment*.

Et første spørsmål som da kan reises, er om Husserl i *Logical Investigations* imøtekommer og kan svare tilfredstillende på den kritikk som Frege utsetter Husserl for i førstnevntes kritikk av *Philosophy of Arithmetic*. Dette vil være mitt "point of departure".

Avgrensning

På denne bakgrunn vil avhandlingen inneholde a); en historisk-situering med bakgrunn psykologisme og Freges kritiske anmeldelse av *Philosophy of Arithmetic*, b); konstitusjon av mening og objekter slik dette forekommer i *Logical Investigations* – også da om det er grunnlag for å si at *LI* ligger åpen for samme kritikk som *PA*. Videre c); en behandling av *Experience and Judgment*, spesielt med fokus på konstitusjon av mening. Og d); en konklusjon hvor oppgavens tre dimensjoner settes i forhold, først og fremst tematiseringen av et fenomenologisk meningsbegrep, og også psykologisme kritikken i forhold til både *PA* og *LI*.

Utvalget med *LI* og *Experience and Judgment* mener jeg er interessant pga. av stort spenn i Husserls forfatterskap; *LI* regnes som Husserls gjennombruddsverk, mens *Experience and Judgment* først blir utgitt posthumt.

Oppgavens form

Oppgaven vil bestå av tre hoveddeler, som alle er innordnet under den overhengende problematikken. Dette grepet forsvares med at arbeidet med oppgaven, med tanke på korreksjon av tekster etc., vil være lettere å utføre.

Denne oppgavens kjerne vil bestå av to lesninger av henholdsvis; *Logical Investigations* og *Experience and Judgment*. Foruten dette skal oppgaven inneholde en historisk situering, hvor Freges anmeldelse av Husserls *Philosophy of Arithmetics* er belyst, og også hvor psykologisme problematikken får en behandling.

Del 1

Frege og Husserl
&
Logical Investigations

1. Historisk situering

Logikkens fundament forstått ved hjelp av psykologi (Psykologisme)

Psykologisme var en ”sykdom” (for å bruke Freges beskrivelse) som florerte i tysk filosofi på tiden *Philosophy of Arithmetic* ble utgitt, og dette verket bar – ifølge Frege – også preg av denne sykdommen. Psykologismen var en retning som Husserl skulle komme til å kritisere kraftig og refusere, i *Prolegomena*, etter Freges anmeldelse av *PA*. Frege beskylder Husserl for psykologisme. Filosofer disputerer for så vidt ennå, hvorvidt det var Frege som utløste Husserls helomvending når det gjelder refuseringen av psykologisme, dette tar jeg ingen stilling til foreløpig.

Forsvarerne av psykologisme hevdet at alle filosofiske disipliner – etikk, metafysikk, logikk, sosial og politisk filosofi – var grener av psykologien. Slik at psykologi blir den fundamentale filosofiske disiplinen. Man kan si at psykologisme ligger tett opp til empirismen – sannhet og kunnskap kan bare utledes eller gripes gjennom erfaringen. (Sånn sett er også psykologismen et alternativ til hegelianismen som råder på denne tiden). Et av symptomene på denne ”sykdommen” er at sannhet og kunnskap trues av skeptisisme. Når erfaringen både er kriteriet for sannheten av kunnskap (fakta) og samtidig det psykologiske opphavet til kunnskap kan man tenke seg at trusselen fra en fullstendig relativisme er meget reell.

I *Prolegomena* beskriver Husserl det som er hovedproblemet med å blande psykologi med logikk, slik: Logikken og psykologien har to forskjellige gjenstandsområder, logikken er ikke en erfaringsvitenskap og dens gjenstander er essensielt ideale. Det logikken utforsker er ideale strukturer og lovmessigheter, og disse undersøkelsene karakteriseres av sikkerhet og nøyaktighet (Zahavi, 2001, s. 17) Videre så er psykologien en erfaringsvitenskap, som utforsker bevisstheten og dens resultater, og den er karakterisert ved vaghet og sannsynlighet.

At redusere logikk til psykologi er derfor en fundamental feiltagelse, der helt overser de logiske grundprincippers idealitet, apodikticitet (ubetvivelige sikkerhet) og aprioricitet (erfaringsuafhængige gyldighet) (Zahavi, s. 17, 2001).

Å fundere logikkens absolutte gyldighet i det psykiske, å fundere det ideale i det reale så å si, er en feiltakelse på den bakgrunn at man blander sammen erkjennelsesakten med erkjennelsesobjektet. Da fornekte man de ideale objekters eksistens – og reduserer dem til tidsbestemte subjektive opplevelser. Husserl går så langt som å si at gyldigheten til det ideale,

er uavhengige av hvorvidt erfarende subjekter i det hele tatt eksisterer. De er sanne selv om ingen kan innfri denne sannheten.

Generelt så er psykologisme den vanen å behandle teoretiske eller filosofiske problem, som om de var psykologiske. Det å forsøke å forklare konsepter ved å referere til de indre mentale operasjoner som er involvert i å gripe dem, foreksempel gjennom introspeksjon. Hos tidlige empirister som John Locke og ikke minst John Stuart Mill var psykologisme vanlig.

I denne konteksten så er psykologismen som Frege beskylder Husserl for, først å fremst det å forstå aritmetikken men også logikkens fundament ved hjelp av psykologi. Mohanty mener at det er mulig Frege overdriver litt i hans kritikk av *PA*, det spørres hva han (Frege) mener med psykologisme.

Mohanty forsøker å systematisere logisk psykologisme, for i neste omgang å se hvilken 'tese' (om noen) som best beskriver den type psykologisme som forekommer i *PA* (om det forekommer i det hele tatt).

Man kan skille mellom en svak og en sterk (logisk) psykologisme. Den svake vil være tesen om at de teoretiske funderingene til logikken ligger i psykologien, slik at psykologisk-inspeksjon inn i de faktiske menneskelige tankeprosesser, konstituerer nødvendige men ikke tilstrekkelige betingelser for inspeksjon inn i logikkens funderinger. Den sterke utgaven av psykologisme vil være at logikk er en gren i psykologien, og at logikkens lover er deskriptive lover av de faktiske menneskelige tankeprosesser, og som konsekvens vil psykologisk-inspeksjon inn i faktiske menneskelige tankeprosesser, både konstituere nødvendige og tilstrekkelige betingelser for inspeksjon i logikkens funderinger. (Mohanty, 1985, s. 2).

Mohanty er av den oppfatningen at Husserl i *PA* på det meste er skyldig i en svak psykologisme.

Jeg skal komme tilbake til dette i det følgende.

2. Frege og Husserl

2.1 Innledning

Freges kritikk av psykologismen kan ha ledet den analytiske tradisjonen til konklusjonen om at filosofi best kan forsvare rasjonaliteten mot relativisme ved å utelukke subjektive intuisjoner fra logikk. Logisk analyse skal altså forklare samspillet mellom mening og referanse uten å ty til beskrivelser av pre-predikative intuisjoner.

Det som ettertiden holder for å være Freges viktigste bidrag til filosofi, foruten hans distinksjon ”sinn und bedeutung”, er hans oppfinnelse av det symbolske språket til moderne logikk. Det er spesielt denne distinksjonen som er interessant i forbindelse med min problematikk. Den er essensiell i Freges teori om mening, og hans teori er også en kritikk av tidligere teorier om mening, for eksempel John Lockes teorier. Locke hevdet at ’sense’ komponenten i et utsagn tilsvarer en mental ide, og at denne assosiasjonen er nødvendig for å begripe det som blir ytret i utsagnet. Altså, ’ord’ står for mentale ideer i bevisstheten til ordbrukeren. Videre så er mentale ideer noe privat og utilgjengelig. Frege påpeker det absurde ved en slik teori om mening. Hvordan kan vi garantere at vi faktisk kommuniserer på en meningsfull måte, dersom ord tilsvarer mentale ideer som essensielt er utilgjengelige og private? Hvordan kan jeg, når jeg bruker ordet ’blå’ for å beskrive til en annen hvilken farge det er på den nye genseren min, vite at denne andre har den samme mentale representasjonen når det gjelder ’blå’ som jeg har? Mening (som ’sense’) må være noe objektivt, og noe normativt, sier Frege.

2.2 Mening og referanse – Freges teori om mening

Distinksjonen ’sinn – bedeutung’, kan oversettes til ’mening – referanse’, eller ’betydning – referanse’. Jeg kommer til å holde meg til ’mening’ som oversettelse for ’sense’, og her mening med ord og uttrykk. Distinksjonen lar seg belyse utfra et eksempel, som vedrører ’=’ slik det forekommer i matematikken. Hvordan skal man forstå tegnet ’=’? Mange av Freges samtidige var forsiktige med å se på ’=’ som et uttrykk for identitet. At det som står før ’=’ ikke er identisk med det som kommer etter i de tilfellene hvor formen er forskjellig på begge sider (eks: $2+2=12/3$). På norsk bruker vi uttrykket ’er lik’ for ’=’, og ikke for eksempel ’er identisk med’. Og det er klart at det finnes en forskjell mellom likhet og identitet. Frege hevder at ’2+2’ er en av mange måter å gi ’4’ et uttrykk på. Distinksjonen til Frege i dette tilfellet, gjelder det faktiske tallet det matematiske uttrykket står for, og måten dette tallet blir plukket ut på. ’2+2’ og ’12/3’ er to forskjellige måter å plukke ut tallet ’4’ på. Meningen til uttrykket ligger i

hvordan det er ment, altså om '4' er uttrykt som '2+2' eller '12/3', mens referansen i uttrykket er det faktiske nummeret som blir plukket ut i uttrykket. Når det gjelder lingvistiske uttrykk så lar distinksjonen seg belyse utfra Freges egne eksempler: "The Morning Star is the Evening Star" (Miller, 2002, s. 27). Både 'the morning star' og 'the evening star' referer til planeten Venus. Tenker man seg Venus som et objekt med forskjellige egenskaper, så kan man si at begge uttrykkene plukker ut Venus som det de refererer til på bakgrunn av visse egenskaper som er tilstrekkelige for å plukke ut Venus. I tilfellet med 'morning star' så er det i egenskap av det himmellegemet som viser seg om morgenen, der og der, mens i tilfellet 'evening star' det himmellegemet som viser seg om kvelden, der og der. Hvis det skulle være slik at meningen til et uttrykk er det som uttrykket refererer til, så blir uttrykkene "the morning star is the evening star" og "the evening star is the evening star" identiske. Men dette virker ikke å være tilfellet, det første uttrykket er informativt mens det andre er det ikke - ingenting nytt blir sagt i det siste. Dermed kan ikke meningen være den samme i begge uttrykkene. Hvis jeg får spørsmålet "Hva er aftenstjernen?" og jeg svarer vedkommende "Aftenstjernen er aftenstjernen" så har ikke jeg lyktes i å svare på spørsmålet på en informativ måte. Derimot hvis jeg svarer "Aftenstjernen er morgenstjernen" så har jeg lyktes i å si noe informativt til vedkommende.

Hvis meningen til et ord eller egennavn skulle stå til en mental representasjon av det samme, peker Frege på et problem med de uttrykkene som ikke har noen referent. Ord som 'det' og navn som 'Pegasus' har ingen referanse, og det er vanskelig å forestille seg, i hvert fall i det første tilfellet, hvordan en mental representasjon av 'det' vil manifestere seg. Allikevel så forstår vi disse, de er meningsfulle for oss. Mening får dermed en status som noe objektivt, det er ikke noe subjektivt – i form av en mental entitet, men heller ikke et objekt på lik linje med objekter som har en utstrekning i tid og rom, altså 'naturlige' objekter. De er i en forstand noe ikke-virkelig, eller ideale. De er også normative. Dette henger samme med Freges syn på at logikkens lover er normative, de forteller oss noe om hvordan vi burde tenke, slik at våre påstander og resonnement er korrekte. Meningen til et uttrykk forteller oss også noe om hvordan uttrykket bør brukes.

The sense of an expression lays down a normative constraint that determines whether a particular use of that expression is *correct* or *incorrect*: someone who uses an expression in a manner that is out of accord with its sense will be deemed to have made a mistake (Miller, 2002, s. 41; 42).

Frege's teori om mening som sådan, begrenser seg til en språk-filosofisk utøvelse. Den tar aldri mål av seg til å kunne, eller i det hele tatt *ville*, forklare subjektivitetens rolle i produksjonen av mening. Det er også i dette at mye av kritikken mot Husserls *Philosophy of Arithmetic* er fundert. Hvis det var utenkelig for Frege at man kunne beskrive subjektive intuisjoner uten å måtte ty til psykologiens vokabular og metoder, så er det kanskje lettere å forstå hans motvilje mot slike undersøkelser. Det er ikke sikkert at Husserl greier dette mesterstykket i *Philosophy of Arithmetic*, men jeg mener å ha god grunn til å hevde at med *Logical Investigations* og *Experience and Judgment*, så fremstår også en måte å undersøke subjektivitet på, som klart skiller seg fra den psykologiske, nemlig den fenomenologiske. Det er min ambisjon å begrunne denne påstanden, og dette vil komme bedre frem i min behandling av de respektive verkene (*Logical Investigations* og *Experience and Judgment*).

Husserl gir ut verket *Philosophy of Arithmetic* i 1891, og verket er også en kritikk av Frege, spesielt da Frege's *Die Grundlagen der Arithmetik* fra 1884. Dette var også begynnelsen på en korrespondanse mellom de to filosofene. Begge var interessert i å klargjøre tallenes natur og begge var enige om at tall verken var rent fysiske eller rent mentale entiteter, og heller var de ikke egenskaper ved ting eller grupper av ting.

Husserl på sin side hevdet at for å få en filosofisk forståelse av aritmetikken må man også forstå eller ha en klargjøring av de mentale prosessene som er involvert i å gripe tall og deres interne sammenheng med hverandre. Altså en klargjøring av de mentale prosessene som gjør det mulig for oss å ha tanker om tall. Husserl forsøker å beskrive de fundamentale konseptene som inngår i primitiv matematisk tenkning. F. eks. vise hvordan akten 'å telle' igjen lar oss utlede konseptet om tall via en refleksjon på selve telle akten. Videre så vil konseptet til tall, være innholdet i en presentasjon eller akt. Husserl sporer konseptene tilbake til deres psykologiske opphav. En viktig antagelse Husserl gjør seg er at man ikke kan tenke seg et konsept uten en fundering i en konkret intuisjon.

2.3 Frege's kritiske anmeldelse av PA Noen sentrale momenter i Frege's kritikk

Frege, i sin anmeldelse av PA, sier at det er tre ting som utgjør en trussel for naive, og spesielt for psykologiske redegjørelser av tallenes natur. Det første er spørsmålet om hvordan likhetene til 'enhetene' (objektene som blir telt) skal bli gjenforent med deres forskjellighet. Det andre

gjelder tallene null og en, og det siste gjelder store tall (Frege, 1977, s.15). Det første spørsmålet vedrører abstraksjon. Som nevnt, ser Husserl for seg at tall (konseptet) lar seg utlede fra akten 'å telle'. Naturlig nok, vil de enhetene som blir talt, miste sine egenskaper i denne prosessen – de blir like. Man tømmer det som blir talt for innhold, slik at det bare blir 'noe' eller 'en'. Dette skjer ved at det talte ikke blir viet spesiell oppmerksomhet. Frege mener at denne typen rensing av det som telles (objektene) bare kan gjennomføres i "the psychological wash-tub" (Frege, 1977, s. 8). Han benytter seg av et eksempel for å poengtere dette:

To katter sitter ved siden av hverandre, rett foran en som observerer dem. Den ene er hvit og den andre er svart. Ved å steg for steg se bort ifra deres egenskaper og forskjelligheter, rensker observatøren ut innholdet – først ses det bort ifra at de har forskjellig farge, de blir fargeløse, så deres positur, de sitter ikke lenger, men allikevel er de side ved side, så deres lokalisering, de okkuperer ingen plass, men er allikevel distinkte. Og således utledes konseptet om en katt, sier Frege (Frege, 1977, s.9). Det er dette Frege tenker seg at er på ferde når man reflekterer på en mental akt, med den ambisjon å si noe om opphavet til et konsept. "*Continued application of this process turns each object into a less and less substantial wraith*" (Frege, 1977, s. 9). Husserl sier at konseptet 'tall' lar seg utlede eller abstrahere fra en kontemplasjon på et mangfold av objekter. Denne kontemplasjonen på objektene, medfører at vi tenker på dem som objekter uten egenskaper, og at den eneste relasjonen mellom dem, er simpelthen den at de er "tenkt sammen". At de er tenkt sammen representeres så ved konjunksjonen 'og' – noe og noe og noe og noe etc. Frege mener at denne forklaringen ikke holder, han kan ikke se for seg hvordan man kan representere forskjellige objekter mentalt uten at man spesifiserer hvordan objektene er relatert. 'Månen', 'rødhet' og 'Napoleon' kan ikke bli tenkt sammen, for så vidt som de kan kalles en totalitet, så må det spesifiseres hvordan relasjonen mellom dem etableres. Frege sier at den eneste måten han kan tenke disse sammen på er å ved å koble dem sammen i en helhet. "... *the redness of a burning village against which stands out the figure of Napoleon, illuminated by the Moon on the right*" (Frege, 1977, s. 13).

Videre, så sier Husserl, at alle talluttrykk refererer til totaliteten av objektene som blir telt. Frege mener at det er mange problemer med en slik oppfatning. For det første; for Husserl, refererer uttrykket 'to' til 'noe og noe', mens for Frege så refererer det til alle sett av objekter som inneholder to, for eksempel to kniver, to bøker, osv. For Frege er tall et sett av alle sett som har den samme ekstensjonen (Moran, 2005, s. 82; 83). I følge Husserl vil vi, når vi teller Dresden, München og Berlin, behandle disse som 'noe' og 'noe' og 'noe'. Via en refleksjon på denne totaliteten får vi tallet 3. Frege sier at det er ikke sånn vi bruker språket i vår

hverdagslige kommunikasjon, vi spør ikke om hvor mange 'noen-er' der er, men, snarere hvor mange *byer*. For det andre; så utgjør denne forståelsen av tall problemer i forhold til hvordan man skal se på '1' og '0' (som nettopp er den andre trusselen Frege beskriver). Husserl sier disse er negative svar på spørsmålet 'Hvor mange?'. Frege peker på at å svare på spørsmålet "Hvor mange måner har jorden?" ikke kan ses på som et negativt svar, allikevel er det *det* som skjer om man forutsetter Husserl syn på tallene '1' og '0' (Frege, 1977, s. 17; 18). Verken '1' eller '0' kan ses på som en totalitet i en Husserlsk forstand. Det tredje problemet vedrører store tall. Husserl argumenterer for at tall over '12' ikke kan gis direkte i erfaringen, de må symboliseres på et vis. Frege siterer Husserl : *"It is only under extremely favourable circumstances we can still have a real presentation of a concrete multiplicity of about a dozen elements"* (Frege, 1977, s. 18). Husserl snakker her om at muligheten for å holde et mangfold av objekter i bevisstheten, et mangfold som er større enn tolv, på en slik måte at vi kan ha en presentasjon av den, er svært begrenset. I stedet må vi støtte oss til symbolske presentasjoner. Frege innvender at så lenge tall er presentasjoner (*"To be sure, one can not help but to assume that according to the author, numbers are presentations: results of mental processes or activities"* (Frege, 1977, s. 18)) som blir formet av noen, så må dette igjen begrense tallenes domene, siden vår evne til presentasjon også må ses på som begrenset. Tallenes domene er dermed et begrenset, eller endelig domene, og denne konklusjonen motstrider intuisjonen. For så vidt som mangfoldets størrelse legger bånd på muligheten til en konkret presentasjon, så følger det at vår evne til å forme presentasjoner er begrenset på et vis. Og Frege mener at symbolske presentasjoner også vil lide av denne samme begrensningen. En symbolsk presentasjon er en presentasjon via tegn som karakteriserer det som skal presenteres på en unik måte. Frege går seg vill her – han har allerede antatt at Husserl ser på tall som presentasjoner, og blir dermed ledet til spørsmålet: Hvor er det objektive som tallene er en presentasjon av? De kan umulig være en presentasjon av en presentasjon, og så stoppe der, uten et objektivt korrelat?

The confusion of the subjective with the objective, the fact that no clear distinction is ever made between expressions like "Moon" and "the presentation of the Moon", all this diffuses such an impenetrable fog that the attempt to achieve clarity becomes hopeless (Frege, 1977, s. 19).

In reading this book, I have been able to see how very difficult it is for the sun of truth to penetrate the fog which arises out of the confusion of psychology and logic. Happily, we see here the beginnings of such a penetration. It becomes overwhelmingly evident that our presentations matter very little here, but

that instead it is the very thing of which we seek to make presentations to ourselves that is the subject of our concern, and that our assertions are about it (Frege, 1977, s. 18; 19).

2.4 Skyldig eller ikke? – 'presentasjon' som det sentrale momentet i vurderingen

Først og fremst – Freges hovedkritikk av Husserls *PA*, kan oppsummeres med: Husserl er skyldig i psykologisme på bakgrunn av at tall, konsepter osv. er presentasjoner, noe som fører til at disse blir fornektet sin status som noe objektivt.

Hvis opphavet til et konsept er inneholdt i en mental akt, og samtidig at det stemmer at det er dette Husserl sier når han snakker om refleksjon på 'telle akten', at man deriverer konseptet fra en presentasjon, så er Freges kritikk rettmessig på dette punktet. Noe som er en presentasjon og dermed subjektivt, blir blandet sammen med noe som må være objektivt, slik som et konsept. Husserl, derimot sier aldri at tallene er presentasjoner, noe som kommer frem når han snakker om 'tallene i seg selv' som Frege også kommenterer i anmeldelsen. Frege siterer Husserl:

"What are these "numbers in themselves", these "real numbers" if not objective numbers which are independent of our thinking; which exists even when they are not accessible to us? (Frege, 1977, s. 20)

Om ikke dette er et direkte bevis, så er det i det minste en god indikasjon på at Husserl ikke gjør seg skyldig i psykologisme i Freges forstand. Husserl tilbakeviser ganske eksplisitt at tall ikke er presentasjoner, men noe objektivt.

Et annet moment som kan bidra til forvirringen er hvorvidt Frege og Husserl mener det samme når de snakker om 'presentasjon' (*vorstellung*). For Frege er en presentasjon noe subjektivt – slik som private mentale episoder, som er individuelle, tidsbestemte og ikke delbare med andre (Moran, 2005, s. 85). Husserl støtter seg til Brentanos deskriptive psykologi hvor for eksempel bevisgrunnlaget til 'indre erfaring' er vektlagt. Brentano skiller mellom genuine og symbolske presentasjoner. Genuine presentasjoner finner sted når objektet er direkte gitt i erfaringen, mens symbolske finner sted når objektet er referert til indirekte eller på en symbolsk måte. Husserl ser på presentasjoner som det som retter bevisstheten mot sitt objekt. Presentasjonen selv, er fri

for dommer vedrørende objektet den er rettet mot, den etablerer rett og slett kontakt mellom objekt og sinn, eller i en litt mer fenomenologisk forstand; den lar objektet tre frem for bevisstheten. Forskjellen mellom Frege og Husserls forstand av 'presentasjon' er nok en del av problemet.

Mohanty argumenterer for at det å frikjenne Husserl for psykologisme (i Freges forstand) innebærer å vise at Husserl allerede hadde kommet frem til en liknende distinksjon som Freges 'sinn – bedeutung' distinksjon, og samtidig, at det å vise dette er en tilstrekkelig grunn for frikjennelse (Mohanty, 1985, s. 3). En bieffekt av dette, vil også være at Freges antatte innflytelse på Husserls tenkning blir redusert. Mange, inkludert Dagfinn Føllesdal, har argumentert for at Husserls angrep på psykologismen i *Prolegomena*, kunne krediteres Frege, samt forestillingen om at Husserl bygget sin egen distinksjon i *LI*, 'Vorstellung – Sinn – Gegenstand' på Freges. Mohanty viser langt på vei at denne mer eller mindre 'tradisjonelle' oppfatningen av forholdet mellom Husserl og Frege ikke stemmer. Allikevel så sier Husserl, at Freges anmeldelse var den eneste som traff spikeren på hodet, og at det var den anmeldelsen han var mest takknemlig for. I lys av disse uttalelsene må de som allerede var av den 'tradisjonelle' oppfattelsen fått forsterket denne. Mohanty mener derimot at det Husserl står i takknemlighetsgjeld til Frege for, er at Husserl, på bakgrunn av Freges anmeldelse innser at uttrykk som er viktige i *PA* som; 'presentasjon', 'akt', 'innhold' og 'objekt' trengte videre klargjøring, da disse kunne virke forvirrende slik som de måtte ha fremstått for Frege (Mohanty, 1985, s. 4).

2.5 Oppsummerende del - overgang til Logical Investigations.

I det foregående har jeg latt Husserl unnsnippe den værste anklagen om psykologisme. Totalt sett, er det min oppfatning at han ikke er skyldig i psykologisme, i hvert fall ikke direkte. Man kan si at, indirekte så bidrar Husserls uklare distinksjoner, spesielt når det gjelder 'innhold' og 'presentasjon' til anklagene om psykologisme, men dette er ikke nok for å felle ham for disse samme anklagene. I det kommende skal jeg se nærmere på hvordan disse begrepene blir klargjort.

I *Logical Investigations* tar Husserl tilbake sin tese om at konseptet til tall kan deriveres eller utledes fra telle-akten. I stedet sier han at en totalitet er gitt i en slik type akt, men verken totaliteten eller konseptet til totalitet har sin opprinnelse i denne refleksjonen.

The number Five is not my own or anyone else's counting of five, it is also not my presentation or anyone else's presentation of five (Husserl, 2001, s. 57).

Tallet fem som art merkes ut med stor forbokstav (Fem), mens selve den empirisk observerbare akten å telle til fem, med liten.

3. Logical Investigations

Logical Investigations består, foruten *Prolegomena to a pure logic*, av seks undersøkelser. For Husserl blir analysen av konsepter viktig for analysen av erfaringen. I *LI* så kjemper Husserl med å utvikle en filosofisk forståelse av 'mening' og 'innhold' som er distinkt fra en psykologisk forståelse av de samme begrepene. Overgangen fra *PA* til *LI* kan kanskje beskrives som en overgang fra, henholdsvis, deskriptiv-psykologi til fenomenologi. Husserl utvikler et vokabular og en metode som for filosofien er bedre egnet til å analysere disse temaene, enn det som eksisterer innenfor psykologien.

I det følgende skal jeg gi et generelt overblikk over tematikken i *LI*, for så å se mer inngående på to av undersøkelsene, nemlig den femte og den sjette. I den femte undersøkelsen så plukker vi også opp tråden fra det foregående, hvor 'presentasjon' får en nærmere klargjøring.

3.1 Overblikk

Hvordan kan idealiteten til det universelle (konsepter eller lovmessigheter) gjøre sin entré inn i strømmen av virkelig psykisk erfaring, på en slik måte at det blir *noe* som den som tenker er i besittelse av? Dette spørsmålet gjennomsyrrer *LI* og for så vidt også *PA*:. Hvordan konstituerer det subjektive det objektive?

Husserl tar tak i vår hverdagslige bruk av språket og i analysene viser han hvilke akter som inngår i denne bruken. Altså de aktene som må være tilstede i vår meningsfulle bruk av ord. Han skiller mellom to akter, den ene er akten som former ordet, altså det fysiske som inngår i å komme med ett ord, og den andre er akten som gir mening til ordet. Disse to kaller han en akt-totalitet. Videre så sier han at akten som former ordet er av sekundær art, når det gjelder kommunikasjon eller tenkning. Vår oppmerksomhet farer gjennom dem og fokuserer på det som gir mening til utsagnet. Med andre ord, så er ikke selve ord-formings akten nødvendig for

selve menings-akten, og Husserl stiller seg fri til å diskutere mening generelt, og ikke bare mening med utsagn.

Videre så skiller Husserl mellom meninger som ideale entiteter og akter av mening – 'mening' og 'menings-akten'. Dette skillet er meget viktig fordi det beskriver hvordan en identisk mening kan bli gjentatt i numerisk distinkte akter av mening. Mening kan bli sett på som identisk til seg selv, hver gang den blir gitt et uttrykk. Meningen selv inntar en objektiv status, ikke som et objekt på lik linje med andre objekter som kommer til syne i en verden, men som noe som kommer til uttrykk i menneskelige akter. Husserl skiller med andre ord klart mellom "presentasjonen av A" og "A", som Frege kritiserer Husserl for ikke å skille klart i *PA*. Strukturelt så består også menings-akten av to momenter, den involverer en mening og en referanse til et objekt. Referansen til objektet blir gjort gjennom meningen til akten, dvs; meningen er det som indikerer hvordan objektet er ment, det spesifiserer på hvilken måte vi plukker ut objektet – om Venus er morgenstjernen eller aftenstjernen. Meningen bærer implisitt med seg en referanse til et objekt. Allikevel så insisterer Husserl på at mening og objekt ikke faller sammen – de er ikke identiske.

Dette leder oss over i intensjonalitets begrepet til Husserl, som han videreutvikler fra Brentano; alle bevissthetsakter referer eller er referert til et objekt. M.a.o. så er alle akter intensjonale. Bevisstheten er ikke en lukket boks, den involverer essensielt referanse. Bevissthet er bevissthet om noe, den involverer alltid presentasjonen til et objekt. Et annet viktig poeng er at bevisstheten alltid også relaterer objekter til seg selv, den intimerer. Objektene gjør ikke inntrykk på oss, vi er ikke simpelthen oppmerksom på en effekt de gjør på oss, som hos Kant, men vi er oppmerksom på objektene i seg selv. Vi er i en reell intensjonell kontakt med objektene.

Husserl snakker om objektiverede akter, akter hvor et objekt er referert til, og hvor ingenting annet følger, eller er tatt med. En objektiverende akt setter opp en sanse-referanse og stopper der. Den frembringer at noe får objektivitet for subjektet. Det er en pur kontemplativ akt. Den etablerer et intensjonalt forhold til et objekt som et objekt i bevissthetens besittelse. Denne akten fungerer som basisen for alle andre typer akter (Sokolowski, 1964). Akter av emosjon, evaluering osv. er intensjonale bare fordi de er bygget på objektiverende akter. Dermed er all intensjonal erfaring enten en objektiverende akt, eller har en objektiverende akt som komponent i seg (Husserl, 2001, s. 260). Tilstedeværelsen av en objektiverende akt er det som

skiller en fornuftsbasert akt av emosjon fra blindt instinkt og en type stimulus-respons reaksjon. Man kan si at en objektiverende akt er den mest basiske formen for intensjonalitet.

Husserl gjør seg to videre distinksjoner i intensjonalitets akten, nemlig kvalitet og material. Materialet til en akt er elementet i akten som referer den til objektet. Det er bare objektiverende akter som har materiale for det er her sanse-referansen blir satt opp. En akt av emosjon har bare en kvalitet, referanse får den fra den objektiverende akten den bygger på. Referansen til et objekt er konstituert i materialet. Disse to strukturene kaller Husserl den intensjonale essensen til en akt. Jeg skal komme nærmere tilbake til dette i det følgende (3.2).

Alle disse distinksjoner Husserl gjør seg, som jeg har pekt på til nå, er nødvendige for å luke vekk alle tvetydigheter i forholdet presentasjon – innhold. 'Presentasjon' er en motsetning til 'tenkning' på samme måte som 'intuisjon' er en motsetning til 'konsept'. Vi kan ha en presentasjon av tallet '1' i motsetning til umuligheter som en 'rund firkant'. I tilfellet med 'rund firkant', som er umulig å konkret ha en presentasjon av, sier Husserl at her er det bare konseptet som blir gitt oss (Husserl, 2001).

Husserl sier videre at i den konkrete intensjonale akten, så er sanse-data eller sanse-innhold også et viktig element. Hver intensjonale akt blir utøvd i assosiasjon med sansninger, den er rettet mot sitt objekt gjennom sanse-data. Sanse-data fungerer som bærer for de intensjonale aktene. Når jeg ser på landskapet så oppstår visse sansninger som psykiske hendelser i min bevissthet og gjennom disse *ser* jeg landskapet. (Sokolowski, 1964). Husserl kaller disse for intensjonale-sansninger. Hva vil det så si at vi ser objektet gjennom sansningene? Den erfarte kompleksiteten av sansninger blir animert av en type akt, av en forståelse. Sansningene får en objektiv tolkning og når dette skjer så kommer objektet til syne. Når man kombinerer den intensjonale essensen av en akt med sansninger så har man en konkret intensjonal akt. Videre så er sansningene ikke sett, men erfart eller opplevd. Vi ser dem ikke på samme måte som objektene – sansninger oppleves eller erfares *i* bevisstheten – objektene komme til syne *for* bevisstheten.

'Mening' må - ifølge Husserl - bli akseptert som ideale, objektive enheter. Noe av essensen til denne påstanden ligger i erkjennelsen om at forskjellige akter av mening kan presentere den samme meningen.

The necessity of distinguishing between meaning (content) and object becomes clear when a comparison of examples shows us that several expressions may have the same meaning but different objects, and again that they may have different meanings but the same object. There is of course also the possibility of their differing in both respects and agreeing in both (Husserl, 2001, s. 114).

Det er noe problematisk med eksistensen til meninger, de gripes ikke på samme måte som andre objekter i verden. Meningen blir konstituert i en akt av mening. I alle objektiverende akter så blir mening konstituert og et objekt konstituert som ment. Dette sier allikevel ikke presist hvordan mening gjør sin inntreden i det subjektive. Det som muliggjør 'mening' som idealt, ligger i forholdet mellom Art og Instans (Species – Instance). Det er mulig å se *over* og sammenligne rekken av Instanser; (f.eks en presentasjon av et objekt) ”i alle disse tilfellene (Instansene) så er det individuelle forskjeller, men i hver og en så er samme Art realisert, for eksempel Rød” (Husserl, 2001). Husserl gjenkjenner menneskets evne til å transcendere de uendelige mulighetene av det umiddelbart gitte, slik at kategorisering av objekter kan finne sted. Husserl forsvarer denne typen idealisme med at det ikke her er snakk om en metafysisk doktrine, men en koherent teori om kunnskap som gjenkjenner 'det ideale' som en betingelse for muligheten til objektiv kunnskap generelt, og ikke tolker det vekk på en psykologistisk måte (Husserl, 2001).

I strømmen av sanse-opplevelser vi har av en ting, er vi samtidig bevisst en identitet – noe som jeg er oppmerksom på som er likt seg selv, på tross av mine subjektive forandringer (jeg kan gå rundt objektet, observere det fra forskjellige sider, plukke det opp, snu og vende på det osv.). Gjennom alle disse umiddelbart gitte presentasjonene som er distinkte, hver akt er forskjellig, så er jeg allikevel *var* en identitet. Mine sansninger gir råmaterialet utfra hvor innholdet, mening og det refererte objekt blir ”formet”. La oss si at jeg studerer et objekt i to minutter og at vi kaller denne tiden og det som skjer når jeg studerer objektet for 'strømmen av sanse-erfaringer'. Videre så setter jeg to referanse punkter inn i denne 'strømmen av sanse-erfaringer' temporalt atskilte. Når jeg så undersøker disse to referanse punktene, vil jeg antakeligvis se at de er forskjellige med tanke på sensorisk innhold som på hvert av de gitte tidspunktene er gitt bevisstheten. Allikevel så blir dette tolket som et og samme objekt, det fremstår som identisk til seg selv. Intensjonaliteten tolker det sansemessige, denne tolkningen er en erfaringskarakteristikk som alene utgjør eksistensen av et objekt for meg. Objektivitet manifesterer seg i bevisstheten når sanse-erfaringer blir forstått av intensjonaliteten.

Intensjonaliteten tolker sansninger, utfører operasjoner på dem, på en slik måte at objektiviteter kommer til syne.

3.2 En retur til 'presentasjon', presisert som objektiverende akter (LI; den femte undersøkelsen)

Som indikert i tidligere, ser Husserl nødvendigheten av å klargjøre begrepet 'presentasjon' slik som han hadde anvendt det i *PA*, og samtidig peke på dets utilstrekkelighet forstått på Brentanos måte. En klargjøring av dette begrepet, innebærer en avgrensning av termen 'bevissthet'. Løslig benyttes termen både om bevissthetsens innhold og på den andre siden, dens erfaringer. Tre konsepter om bevissthet blir identifisert, i et forsøk på å luke vekk alle dets tvetydigheter.

1. Consciousness as the entire, real (reelle) phenomenological being of the empirical ego, as the interweaving of psychic experiences in the unified stream of consciousness.
2. Consciousness as the inner awareness of one's own psychic experiences.
3. Consciousness as a comprehensive designation for 'mental acts' or 'intentional experiences' of all sorts (Husserl, 2001, s. 201).

Disse konseptene blir så klargjort indirekte, ved å sette dem sammen med like uttrykk og sette dem i kontrast til uttrykk som må holdes separerte fra dem. Det som følger av analysene er a priori innsikt inn i essensen til det analyserte (eidetisk konstitusjon).

Det er spesielt (3) jeg vil se nærmere på. Husserl tar utgangspunkt i Brentanos skille mellom to klasser av fenomener – psykiske og fysiske. I følge Brentano kan psykiske fenomener videre deles inn i tre underkategorier: Presentasjoner, dommer og emosjoner (Husserl, 2001, s.213). Disse klassifikasjonene sier noe om det Brentano mener er de tre fundamentale måtene bevissheten referer til et objekt – i en presentasjon så blir noe presentert, i dommer noe dømt, osv. Husserl ser at disse tre klassifikasjonene ikke er uttømmende, mange flere typer akter kan identifiseres, men aller viktigst så ser han nødvendigheten av å identifisere den

generelle essensen til 'akter' som sådan. Det ved en akt som ikke videre kan reduseres ned til andre typer erfaringer eller lignende.

Videre så er termen 'presentasjoner' privilegert i forhold til de andre to, Brentano sier at alle psykiske eller mentale akter, enten er presentasjoner, eller er fundert i en presentasjon. Husserl siterer Brentano: *Nothing can be judged about, nothing can likewise be desired, nothing can be hoped or feared, if it is not presented* (Husserl, 2001, s. 214). Dette er Brentanos sentrale tese.

Jeg skal komme tilbake til disse innledende bemerkningene i det følgende.

3.2.1 Kvalitet og material

'2+2=4' og 'Ibsen er grunnleggeren av det moderne drama' er to påstander. Begge påstandene som nettopp påstander, tilhører en og samme type – de er bedømmende. Husserl sier at dette er kvaliteten til en akt, dvs. det ved akten som markerer hvorvidt den er presentativ, bedømmende, emosjonell osv. Innholdet i disse to påstandene er vidt forskjellige, dette er materialet i akten. At denne distinksjonen er brukbar, kan vises ved å sette opp uttrykk som er identiske i for eksempel material, men som skiller seg i kvalitet:

1. Det er intelligent liv på Mars
2. Er det intelligent liv på Mars?
3. Hvis det bare hadde vært intelligent liv på Mars! (Husserl, 2001, s. 233; 234).

(1) kan i tillegg både være en påstand, eller simpelthen en presentasjon av et faktum. Det som er det samme i alle uttrykkene er innholdet; det intensjonale objektet ('intelligent liv på Mars'). Det som er forskjellig er måten objektet intensjonalt er tilstede på. I (1) som enten påstand eller presentasjon, i (2) som spørsmål og i (3) som et ønske. Selvfølgelig er ikke disse fire variasjonene på noen som helst måte uttømmende i forhold til hvordan et objekt kan 'presenteres' intensjonalt. Man kan innvende på dette punktet, om det virkelig er nødvendig å skille mellom kvalitet og material. Intuitivt virker det som om man like gjerne kunne skille mellom kvalitet og innhold i en vid forstand – hvor innhold simpelthen tilsvarer uttrykkets objekt. Dette er ikke tilfellet sier Husserl, variasjon i innhold kan nemlig forekomme også der kvalitet og objekt er det samme. Dermed kan ikke objekt uten videre gjøres synonymt med innhold. Materialet i en akt fikserer ikke sitt objekt på en generell måte, men på en spesifikk.

The matter, therefore, must be *that element in an act which first gives it reference to an object, and reference so wholly definite that it not merely fixes the object meant in a general way, but also the precise way in which it is meant*. The matter – to carry clearness a little further – is that peculiar side of an act's content that not only determines *that* it grasps the object but also *as what* it grasps it. It is the act's matter that makes its object count as this object and no other, it is *the objective, the interpretative sense* (...) which serves as basis for the act's quality (while indifferent to such qualitative differences) (Husserl, 2001, s. 235).

Disse to termene er gjensidig avhengige aspekter til en akt, dette er den intensjonale essensen til en akt. Man kan ikke tenke seg akt uten disse.

Med denne distinksjonen oppstår også en ny fortolkning av 'presentasjon'. Hos Brentano så er 'presentasjon' det sentrale kjennetegnet, eller basisen for alle typer akter, slik at for eksempel en dom må være fundert i en presentasjon. En dom er en presentasjon pluss 'tro' (a belief). Men Husserl viser at 'presentasjoner' og 'dommer' er essensielt forskjellige. Hvor den første kjennetegnes ved en nominell akt, mens den andre ved fullendte påstander. Forskjellen ligger på ett plan i forskjellen mellom 'å navngi' og 'å påstå', mens på et annet plan forskjellen mellom 'en-strålede akter' og 'fler-strålede akter' (single-rayed – multi-rayed). En kvalifikasjon må legges til; dommer har muligheten til å bli nominelle akter. I så måte baserer de seg på en 'tidligere' dom, f. eks. '*S* er *p*', og modifierer denne til '*Sp*', som igjen kan gjøres til basis for en ny dom – '*Sp* er *q*'. ('Katten er svart' – 'Den svarte katten' – 'Den svarte katten er tjukk'). Dette sier oss to ting om essensen til den intensjonale erfaringen, for det første er den komplisert; det å navngi kan (og som oftest gjør den det) bære med seg en referanse 'bakover' til et tidligere konstituert saksforhold. For det andre; så sier det oss at alle akter essensielt gjør 'noe' present for bevisstheten – dette er ikke det samme som å si at alle akter er presentasjoner osv. I stedet for 'presentasjoner' foreslår Husserl å snakke om 'objektiverende akter', som både inneholder nominelle og judikative (eller bedømmende) akter. Brentanos tese blir dermed omformulert slik:

Each intentional experience is either an objectifying act or has its basis in such an act, i.e. it must, in the latter case, contain an objectifying act among its constituents, whose total matter is individually the same as its total matter (Husserl, 2001, s. 260).

Materialet i en akt er det som setter opp referansen til et objekt, dvs. det som gjør et objekt present, men dette kan bare gjøres gjennom en objektiverende akt – i neste sekvens er det

dette som fungerer som fundamentet hvor kvaliteten til en akt, så å si, kan reises på toppen. (Sekvens er misvisende – vi snakker her om en enhetlig akt).

If no act, or act-quality, not objectifying by nature, can acquire 'matter' except through an objectifying act that is inwoven with it in unity, objectifying acts have the unique function of first providing other acts with presented objects, to which they may then refer in their novel ways (Husserl, 2001, s. 260).

3.3 Meningsoppfyllelse - LI; den sjette undersøkelsen

Det neste naturlige skrittet å ta, nå som den intensjonale erfaringen har fått en generell karakter, vil være å se på 'mening' som sådan og dens relasjon til konsepter som 'kunnskap' og 'sannhet'. I begynnelsen av den sjette undersøkelsen stiller Husserl spørsmålet om hvorvidt man kan anta at alle typer mentale akter kan fungere som bærere for 'mening', og med dette også - hvor i akten 'mening' er lokalisert. Alle akter kan gies et språklig uttrykk, for eksempel en persepsjon kan uttrykkes i en dom om det (tingen som er persepsjonens objekt) persiperte. Men hva er relasjonen mellom ekspressiv intuisjon og mening? Når noen utbryter "Der går N.N", så er dommen fundert i en persepsjon, det faktum at noen (N.N) går *der*, og at noen har hatt denne persepsjonen. Men hva er relasjonen mellom uttrykket og persepsjonen, og hva er det som gir 'meningen'?

3.3.1 Persepsjon

Vi kan bruke Husserls eget eksempel for å belyse disse innledende bemerkningene: *Jeg har akkurat sett ut i hagen og nå gir jeg det jeg har sett et uttrykk i form av ordene: 'Der flyr en svarttrost!'* (Husserl, 2001, s. 285). En som hører disse ordene, trenger ikke se (svarttrosten) selv for å oppfatte det som uttrykkes på en meningsfull måte. En tilhører kan simpelthen stole på vedkommende som uttrykker *'Der flyr en svarttrost!'*, og dermed komme frem til samme dom uten å ha sett trosten. Dermed kan ikke persepsjonen være det som gir uttrykket mening. I hvert fall kan den ikke det alene. Det vil være en feiltagelse å anta at det er i persepsjonsakten meningen til et uttrykk – den ekspressive intuisjonen – blir oppnådd. Men, persepsjonen kan ikke avskrives helt, for det er liten tvil om at i uttrykk basert på persepsjon,

så er det en indre relasjon mellom persepsjonen og uttrykkets mening. Uttrykket *uttrykker* det perseptuelt gitt (Husserl, s. 286, 2001). På den andre siden så kan ikke meningen gis alene med ordene som uttrykkes som sådan – språket er arbitrært, og om vi forandrer ordene så forandres ikke meningen. En ny akt må med andre ord identifiseres. Husserl kaller dette 'den ekspressive akten'.

'Expression' in this context means, verbal expression informed with its full sense, which is here put in a certain relation to perception, through which the latter is in its turn said to be 'expressed' (Husserl, 2001, s. 286).

Og det er i denne akten at 'mening' blir gitt. Det er en medierende akt, mellom det persiperte objekt og ordlydene i et uttrykk.

Persepsjonsakten determinerer meningen uten å legemliggjøre den (Husserl, 2001, s. 288). Persepsjon bidrar til å forankre mening, men den er ikke selv bærer av mening. I persepsjonen av en ting, så er tingen selv brakt frem for vår intuisjon. Indeksikalske uttrykk, som Husserl kaller situasjonsbestemte uttrykk (occasional expressions), bidrar til å klargjøre intuisjonen (av en ting) sin rolle. Uttrykkene 'dette' eller 'denne' har en mening, men denne meningen blir først klar i en kontekst. Det (uttrykket) fungerer som en peker mot et objekt. Når jeg sier 'denne' så sier det også noe om at jeg er rettet mot et objekt på en spesiell måte. Det persiperte objektet, slik som det ble gitt i persepsjonen er hva 'dette' eller 'denne' peker ut. Intuisjon bidrar dermed til meningen av en dom basert i persepsjon i den forstand at 'meningen' selv ikke kan oppnå en determinert relasjon til objektet uten intuisjonens hjelp – slik som i tilfellet med indeksikalske uttrykk. Dette blir kanskje litt klarere ved å tilføye at i en fenomenologisk forstand, så tyder ikke 'intuisjon' kontakt med objekter på bare et perseptuelt nivå, men også på et imaginært.

3.3.2 Intuitive akter og ekspressive akter

De enkleste formen for akt hvor 'intuisjon' og 'konsept' kommer sammen, er i navngivende (nominelle) akter. Ord og objekt blir brakt sammen. Objektet blir gitt i strømmen av sanseerfaringer, og det objektet som er i intuisjonen kan uttrykkes med et ord: 'blekkhus'. Navnet og det navngitte har dermed en slags relasjon, navnet 'legger seg' på det persiperte objektet. Men denne relasjonen er bare tilsynelatende, det er ikke 'ord' og 'objekt' som er relaterte, men de forskjellige aktene som i utgangspunktet konstituerer begge deler. Disse

aktene er så brakt sammen på bakgrunn av *gjenkjennelse*. Denne gjenkjennelsen er karakterisert som en viten. 'Jeg *vet* at det er et blekkhus'. I fenomenologiske termer er denne 'gjenkjennelsen' kalt 'oppfyllelse' eller 'fullbyrdelse' (eng: fulfilment) og er relatert til 'identitet'. Dvs. å snakke om 'gjenkjennelse' og 'fullbyrdelse', er å snakke om det samme fra to forskjellige perspektiver. 'Gjenkjennelse' vedrører objektet som ment, mens 'fullbyrdelse' er de to aktene sett sammen (den ekspressive akten eller en mening-intensjon og den intuitive akten). Hvis jeg sier 'blekkhus' og samtidig ser på et blekkhus, så har den ekspressive akten blitt fullbyrdet eller oppfylt når denne bringes sammen med den korresponderende intuisjonen, noe som i dette tilfellet skjer samtidig. Dette kaller Husserl et statisk sammenfall. Det er ikke alltid at en ekspressiv akt umiddelbart innfris i intuisjonen, vi kan også intendere et objekt i dets fravær. Det uttrykte fungerer da først på en symbolsk måte, før det blir slått sammen med den korresponderende intuisjonen. Dette kaller Husserl et dynamisk sammenfall. Altså, først er vi bare rettet mot objektet i tankene våre på en symbolsk måte, og så i neste omgang blir det samme objektet presentert i intuisjonen vår, og disse to aktene korresponderer på en slik måte, at det som først bare var tenkt, viser seg å passe nøyaktig sammen med det som presenterer seg i intuisjonen.

Where this happens, we experience a descriptively peculiar *consciousness of fulfilment*: the act of pure meaning, like a goal-seeking intention, finds its fulfilment in the act which renders the matter intuitive. (Husserl, 2001, s. 296).

Omformulert, så kan man snakke om den ekspressive aktens fullbyrdelse i intuisjonen som: 'Intuisjonens objekt er kjent gjennom dets konsept' eller 'Korrekt navn har blitt anvendt om objektet som kommer til syne foran oss' (Husserl, 2001, s. 297).

Forskjellen mellom de to sammenfallene, statisk og dynamisk, er at den første kjennetegnes av 'å være fullbyrdet' mens den andre av 'å bli fullbyrdet'. I den første så vil ikke 'fullbyrdelsen' selv være en hendelse, dette fordi de to aktene fra begynnelsen av er forente. I det dynamiske sammenfallet er disse aktene temporært atskilte. Et eksempel kan belyse dette bedre. Si at jeg har forlagt husnøkklene mine, og nå trenger jeg dem fordi jeg skal ut av huset og må låse døren min. Inntil jeg finner dem, er nøklene mine bare ment; jeg tror med rimelig stor sikkerhet at det er tre forskjellige nøkler og at alle sammen er heftet inn i en nøkkelring av metall. Når jeg så finner igjen nøklene mine, så ser jeg at det jeg trodde samsvarer med det som er gitt i intuisjonen – det *er* tre nøkler osv. Dette samsvaret er objektets identitet – det er

det samme som er gitt i intuisjonen som først bare var ment i tanken. Dermed er 'fullbyrdelse' selv også en akt, for det har sitt eget objektive korrelat, som nettopp er identitet.

I de dynamiske sammenfallene, hvor sammenfallet kan karakteriseres som totalt, kan vi også utlede en forståelse av 'sannhet' og 'selv-evidens'. Vi kan snakke mer generelt om ekspressive akter på den ene siden, signitive og menings-intensjoner som tomme intensjoner, og på den andre siden, de intuitive intensjoner, som kan innfri de tomme intensjonene. Hva vil det si at en påstand viser seg å være 'sann' eller riktig? En påstand er en tom intensjon, så lenge den ikke innfris, eller fullbyrdes i erfaringen. Når en påstand fullbyrdes i intuisjonen, som identisk med det som ytres i påstanden, så snakker vi om selv-evidens. Når jeg finner nøklene mine igjen, så innser jeg med evidens, at de var akkurat slik jeg tenkte – min "påstand" var sann.

We speak somewhat loosely of self-evidence wherever *a positing* intention (a statement in particular) finds verification in a corresponding, fully accomodating percept, even if this be no more than a well-fitting synthesis of a coherent single percepts (Husserl, 2001, s. 331).

3.4 Avsluttende kommentar

Logical Investigations og *Experience and Judgment* er overlappende i tematikk. Derfor er det hensiktsmessig å la noen av temaene som, så å si, er forventet i behandlingen av *LI*, ligge. Dette for å unngå for mye gjentakelse, ettersom noe gjentakelse av tematikk er mer eller mindre uunngåelig. Dette gjelder spesielt konseptet om 'kategorial intuisjon' og dens objektiviteter, som vil få en mer inngående behandling i det følgende (Del 2).

Del 2

Experience and Judgment

4. Experience and Judgment

Experience and Judgment (heretter referert til som *E.J.*) ble først utgitt posthumt – sent 1938 – og den var redigert av L. Landgrebe. *E.J* skiller seg fra *Logical Investigations* på mange måter.

Måten undersøkelsene blir utført på har skiftet fra en form for eidetisk konstitusjon til genetisk fenomenologi (i forhold til *LI*).

Denne metoden består essensielt av å spore og utforske opprinnelsen til et konsept, for få en klarifikasjon av det og frembringe et fundament for konseptet. Metoden er ikke historisk i den forstand at man søker konseptets historiske opprinnelse, men heller en utforskning av hvorfor et slikt konsept har fått en gyldighet slik at det, så å si, har denne på en overhistorisk måte (slik for eksempel logikken har). Det er mot erfaringen Husserl snur seg, og da mer presist mot de pre-predikative betingelsene som underligger både predikasjoner og objektiv erfaring generelt.

4.1 Innledning

Temaet for *E.J.* er logikkens genealogi, som Husserl mener har relevans for meningsproblematikken generelt. Utgangspunktet for analysene som blir utført i *E.J.*, er studier av persepsjon. Allikevel så er ikke temaet for analysene konstitusjonen av perseptuelle ting, eller en studie av den eksterne verden. Persepsjon fungerer som et grunnlag, hvor det tematiske - på hvilken måte sanselig, perseptiv erfaring etablerer logiske operasjoner – trer frem som det analysene er rettet mot. Med grunnlag i persepsjon, forsøker Husserl å bestemme hvordan kategoriale objektiviteter blir produsert gjennom logisk spontanitet (Husserl, 1973).

Nullpunktet for disse analysene – eller det som er antatt å allerede være konstituert – er et rom av spatiale ting, og samtidig alle nivå av persepsjon som er befattet med det å sanse ting.

Undersøkelsene/studiene (i *E.J.*) er delt i tre deler;

1. Prepredicative (receptive) experience,
2. Predicative thought and the objectivities of understanding,
3. The constitution of general objectivities and the forms of judging "in general".

Alle delene vil få en behandling i det følgende, dette på bakgrunn av at disse er bygget oppå hverandre, og for å beholde en instruktiv fremstilling av materialet, som er min ambisjon, så ville det ikke være hensiktsmessig å utelukke noe.

4.1.2 Overblikk – temaene i *Experience and Judgment*

Husserl fokuserer på predikative dommer, som er sentrale for logikken og fornuftstenkning generelt. Alle predikative dommer er bygget på pre-predikative lavere nivåer:

He feels a need to explore the manner in which objects come to be given in self-evidence, not just focusing on the self-evident judgment; "...the manner in which the object is given prior to its being judged explicitly in the judgment. (Moran, 2005, s. 42)

Husserl sier at det å komme med en dom (aktiviteten) indikerer eller markerer den streben mennesket har til å oppnå kunnskap. Kunnskap om det eksisterende. I all essens så er denne streben rettet mot objekter - for å oppnå kunnskap om hva objektet *er*.

Det eksisterende må være forutgitt oss på en slik måte at det kan bli til et objekt som vi kan komme med dommer om.

Aktiviteten å komme med en dom, fordrer at et objekt av ett slag – allerede er tilstede i sinnet/bevisstheten.

"...every activity of thought presupposes pre-given objects" (Husserl, 1973, s. 19).

Samtidig så må objektene vise seg for oss på en gitt måte (være forutgitt oss på en spesiell måte) – for at vi skal kunne komme med dommer om dem – de må vise seg som *seg selv*.

Husserl skiller mellom 'simple (eng: mere) dommer' og 'selv-evidente dommer' – og kaller simple dommer for en intensjonal modifikasjon av selv-evidente dommer.

To begin with, we are given statements, structures which lay claim to knowledge. As long we do not go beyond the consideration of judgments with regard to their mere form, they are pre-given to us in with like originality whether it is a question of real or merely alleged knowledge, of mere judgment; and, doubtless, in most cases it is a question of the latter (Husserl, 1973, s. 22).

Simple dommer har muligheten til selv-evidens, men denne er ikke søkt, simpelthen akseptert som en bit kunnskap. Husserl illustrerer dette; en utarbeiding av et matematisk teorem er gjort

med forståelse første gangen, subsekvent/påfølgende så blir dette gjort i en modus av “mekanisk” reproduksjon. Allikevel, den originære forståelsen som er involvert i utarbeidelsen av det matematiske teoremet, kan ble reaktivert i dets originale selv-evidens. Denne forståelsen kan alltid gjenoppstå i repetisjonen – som identisk til seg selv. Dette er etter min mening veldig forklarende/oppklarende for metoden (genetisk fenomenologi) som Husserl anvender; undersøkelsen av dommer og kunnskap er ikke gjort gjennom et historisk perspektiv – den er snarere en undersøkelse av den spesifikke modus av produksjon hvori selv-evidens først oppstår.

Erfaring, vidt forstått, er det direkte forholdet til ett/en individ/enhet.

Teorien om prepredikativ erfaring er sentral i *E.J.* Den selv-evidente gittheten til erfaringens objekter, går foran dommer av erfaringen. Sikkerheten på at objekter eksisterer, eller i det minste er antatt å eksistere, er det punktet fra hvor all kognisjon springer frem. Vi er alltid allerede i en tilstand som er preget av tro eller tillit til eksistensen av verdens objekter. Denne universelle troen fungerer som grunnlaget for all praxis, som inkluderer kognisjon. Verden gir seg, så å si, selv til oss, i form av individuelle eksistenter og også i en forstand som et hele, og den kognitive aktiviteten å komme med en dom, er siktet mot å undersøke hvorvidt disse individuelle eksistentene virkelig er som de er antatt å være – om de er slik som de gir seg/viser seg til/for oss.

The world as the existent world, is the universal passive givenness of all judicative activity, of all engagement of theoretical interest (Husserl, 1973, s. 31).

Horisont strukturen til erfaringen, sier at all erfaring har sin egen horisont, i.e. erfaringens objekt bringer med seg både kunnskap og muligheten, eller ett potensiale, til videre til kunnskap. Potensialet er ennå ikke determinert i innhold, men det er heller ikke tomt. Horisonten til en erfaring er ko-present som en forventning til fremtidige erfaringer av det samme. Vi kan skritt for skritt komme til nye determinasjoner av erfaringen av et objekt, og i denne kjeden av nye determinasjoner så er den første alltid tilstede. Denne forventningen er en modus av intensjonalitet – noe som sikter igjennom det gitte.

Utforskningen av opprinnelsen til predikative dommer leder Husserl tilbake til “livsverden”. Verden som vi alltid allerede befinner oss i – og lever i, er bakgrunnen, eller mer presist grunnen fra hvor all kognitiv aktivitet springer frem. Denne tilbakevendelsen krever en

oppløsning av alle idealiseringene som tilslører vår verden. Vi er nesten håpløst innviklet i kategoriseringene til naturvitenskapene. Ideen om at disse (naturvitenskapene) er i besittelse av metoden til å determinere - på en skikkelig måte – alle regionene av eksistens, er en ide som i sin tur låner seg selv til måten vi som mennesker erfarer alle aspekter av vår eksistens, og som konsekvens tolker vi også vår eksistens i dette lyset. Dette er å si at vi tolker *både* verden og vår eksistens ved å ty til idealiseringer, det som blir glemt er at disse idealiseringen selv er bygget opp av kognitive metoder – som i sin tur er bygget på data fra vår umiddelbare erfaring.

Husserl vektlegger prioriteten til doxa, til den naturlige-innstilling som fungerer som en ultimat grunn for selv-evidens, og som ennå ikke er idealisert. Og den originale selv-evidens er tilstede i de mange sedimentasjonene av hver eneste idealisering.

We would not be able to understand this definite historical origin of productions of sense in historical subjects if we did not reaccomplish them ourselves, if we did not re-experience this origination of the operations of idealization from original life-experience – that is, if we could not accomplish in ourselves this retrogression from the concealed life-world, with its garb of ideas, to the original world-experience and the life-world. In so doing, we repeat the entire history, already consummated, of the subjective activities which formerly were concealed and which have now become patent in their reactivation, and as such, intelligible. We then understand ourselves, *not as subjectivity which finds itself in a world ready-made, as in simple psychological reflection, but as subjectivity bearing within itself, and achieving, all of the possible operations to which the world owes its becoming* (Husserl, 1973, s. 49)

For å få en skikkelig forstand av predikative dommer, er det nødvendig å oppløse eller å destruere sløret - som så å si skjuler livsverden. Bare sånn kan vi reaktivere og gjennoppnå “reaccomplish” den originale forstanden og forståelsen til predikative dommer generelt. Dommer og sannhet har den ultimate kilden i erfaring og evidens, og det pre-predikative, eller den ‘førspråklige erfaring’ fungerer som en forutsetning for det språklige, for mening, logikk, sannhet og kunnskap. Det er ikke her snakk om, når man snakker om det ‘pre-predikative’, noe som går forut for språkinnlæring – men snarere den mest opprinnelige formen for gjenstands- eller objekt anskuelse, de perseptuelle intensjoner. De språklige intensjoner er fundert i den førspråklige erfaringen.

I det følgende skal jeg se nærmere på hva det innebærer å oppløse sløret som skjuler livsverden, og med det også nærme meg en klargjøring av et fenomenologisk meningsbegrep.

4.2 *Del 1 Experience and Judgement*

4.2.1 *Reseptivitet som egoets laveste nivå av aktivitet*

Innledningsvis nevnte jeg at det som allerede er antatt å være konstituert i disse undersøkelsene er en sfære av passiv originalitet; en bakgrunn hvor tilsynekomster av objekter/ting allerede er mulig. Når det så er snakk om objekter i det følgende, så er det ikke objekter i en vanlig forstand det snakkes om, men objekter slik som de er *før* egoet har utøvd operasjoner på dem.

Objekter trenger seg på egoet i varierende grad, dvs. det er en variasjon i styrken på inntrengningen. En ubestemmelig bakgrunnslyd, for eksempel støy fra trafikken utenfor vinduet, trenger ikke nødvendigvis å påkalle oppmerksomheten din, mens lyden av et glass som faller i gulvet og knuser, sannsynligvis vil. *Noe* står frem fra bakgrunnen og mer eller mindre insisterer på oppmerksomheten din. Egoet diskriminerer blant disse affektive stimuli som blir utøvd mot det, det vender seg ikke mot alle kilder i tur og orden, men mot de som fanger egoet, eller til de som egoet lar tre frem for seg.

Når egoet lar et objekt komme til syne, så skifter objektet plass i egoet fra noe som var i en bakgrunns posisjon – til noe som direkte konfronterer egoet.

Husserl skiller mellom to tendenser; det som er forut for cogito og det som er en etterløper til cogito. Det forutgående har allerede blitt nevnt, objekter trenger seg inn på egoet – har en tiltrekningskraft som den utøver på egoet, og egoet har i sin tur en tendens til å la seg tiltrekke. I det egoet vender seg mot et objekt og kommer i kontakt med det, så kommer også cogito i aktivitet.

Reseptivitet er et fenomenologisk nødvendig konsept. Det er det laveste nivået av aktivitet – egoet samtykker til det som kommer, og tar det inn (Husserl, 1973, s. 79). Det er en motsetning til egoets aktivitet, men det må også sies at det er ingen sterk motsetning.

Thus under the term "perception" for example, we distinguish, on the one hand, the simple having-in-consciousness of the original apperances (those which present objects in their original embodiment), in which an entire field of perception is set before us – already in pure passivity – and, on the other hand, active perception, the active *apprehension* of objects which comes to prominence within a field of perception which extends beyond them (Husserl, 1973, s. 79)

Aktivitet og simpel reseptivitet glir sømløst over i hverandre; noe som var bakgrunn plukkes ut som en partikulær og kommer i konfrontasjon med egoet – i kontakt, og siden kan det gli like sømløst tilbake inn i bakgrunnen. Husserl benytter et eksempel på dette; om man står og snakker med en viktig person i det et tog raser forbi, så trenger man ikke gi etter for dette kraftige stimuli (støy fra toget), og om man gjør det, kan avledningen bare være midlertidig, man vier ikke denne all sin oppmerksomhet, men vender straks tilbake til samtalen. At egoet vender seg mot et stimuli, betyr ikke at man aktivt vier det all sin oppmerksomhet.

Fenomenologisk sett så er 'oppmerksomhet' kjennetegnet ved egoets rettethet mot et intensjonalt objekt. Et objekt som holdes i syne kontinuerlig på tvers av alle dets modi av gitthet. Når egoet begynner å vende seg mot et stimuli (objekt), er egoet inne i en realiseringsprosess. Begynnelsen har en intensjonal horisont; den peker forbi seg selv – mot mulige realiseringer av objektet. Steg for steg oppnår man midlertidige realiseringer, som alle også peker fremover mot nye ervervelser (pga. horisont-strukturen).

Den "første" vendingen-mot, hvor et objekt simpelthen kommer til syne for bevisstheten, fører også med seg en tendens – eller en streben mot en realisering. Denne tendensen vekker en interesse for det persiperte objektet, en interesse i objektet som noe eksisterende. Og det ligger i sakens natur at det er hvorvidt denne interessen blir vekket som bestemmer i hvilken grad egoet undersøker objektet nærmere.

Når egoet først er oppmerksom på det affiserende objektet, så er det mot et udelt *hele* at oppmerksomheten rettes. Dette *hele* blir så, ved nærmere inspeksjon, delt opp i sin konstitutive momenter – alt etter hvor fokuset for oppmerksomheten flytter seg. Når jeg ser fronten på et objekt er jeg samtidig bevisst dets bakside – baksiden er innenfor objektets horisont, den er der som en forventning – som en mulig tilsynekomst.

Tendensen, eller strebenen, er rettet mot å gjøre objektet tilgjengelig (for bevisstheten) fra alle sider. *"Its aim is to convert the appearance (figuration) which the ego has of the external object into other and again other "appearances of the same object"* (Husserl, 1973, s. 83).

Strebenen er, med andre ord, rettet mot produksjon av stadig nye modi av tilsynekomster av det tematiserte objektet. I praksis henger dette sammen med våre bevegelser "kinaestheses" –

vi kan bevege oss rundt objektet, se på det fra forskjellige synsvinkler, plukke det opp og snu og vende på det.

På dette punktet er min relasjon til objektet todelt, den er både reseptiv og produktiv. Mine bevegelser vis-à-vis objektet gir meg en viss makt over det, jeg kan velge å bryte kontakten ved å for eksempel lukke øynene. På den andre siden så er relasjonen reseptiv, hvis jeg lar min oppmerksomhet holde fast ved objektet og fortsetter mine bevegelser rundt det, så er *det* som kommer til syne utenfor min rekkevidde å påvirke – snur jeg objektet slik, så ser det slik ut etc.

De perseptive/perseptuelle tendensene (strebenen) fungerer også som en motiverende kraft for mine bevegelser vis-à-vis et objekt. Dette spillet av tendenser sammen med ”kinaestheses” utgjør noe av den essensielle naturen til ekstern persepsjon.

Disse tendensene kan forløpe uten obstruksjon – i tilfeller hvor noe kommer i veien, avbrytes flyten av stadig nye ”bilder” som blir gitt egoet. Dette objektet blir bare gitt fra denne siden etc. Grunnene til obstruksjon kan være mange (objektet forsvinner fra syne eller noe annet kommer i veien for objektet), men ’negasjon’ og ’tvil’ utgjør to spesielt relevante tilfeller i forbindelse med meningsproblematikken.

Negasjon er ikke et konstrukt som har sin genese i og med predikative dommer, den forekommer *først* innenfor den prepredikative sfæren av perseptiv/perseptuell erfaring.

Negasjon i denne forstand, kjennetegnes ved en skuffelse av forventningene til et objekt; i strømmen/flyten av bilder som er gitt meg av et objekt, så har objektet forekommet på en sånn og sånn måte (eks: sfærisk og rødt), så på et punkt i denne strømmen ser jeg at den ene siden skuffer mine forventninger (eks: bulket og grønn). Opplevelsen av objektet har fått en ”dobling” i sanse-innhold på en slik måte at den siste opplevelsen annullerer den første, m.a.o. denne er *ikke* sånn (ikke rød og sfærisk, men rød på en side og grønn på en annen side og bulket). Mine forventninger erstattes av dette siste sanse-innholdet (protensjonale sfære), men virker også retroaktivt og erstatter også de forutgående erfaringene (retensjonale sfære). Selv om sanse-innholdet erstattes eller modifiseres, så vil alltid det originale sanse-innholdet (rødt og sfærisk) være tilgjengelig som sediment i det totale sanseinnholdet.

Man kan også ha tilfeller hvor våre forventninger til et objekt ikke kanselleres og erstattes av et nytt sanseinnhold (som ved en negasjon) – men vi kan simpelthen gå inn i en tilstand av tvil.

Mine persepsjoner av et objekt (som jeg opptil nå har holdt for å være sanne) støter på noe som er annerledes ved objektet, og dette som er annerledes blir ikke umiddelbart grepet på en slik måte at objektets sanne natur blir avklart (som ved en negasjon), men i stedet eksisterer samtidig to eller flere mulige perseptuelle overlappinger, og jeg blir hensatt i en tilstand kjennetegnet av tvil.

Husserl benytter seg av et eksempel på et slikt tvilstilfelle (Husserl, 1973, s. 92; 93) – hvis man ser en figur stå i et butikkvindu kan man først ta dette for å være en levende mann, en ansatt som jobber der eller lignende. Men så kan man bli ettertenksom og begynne å lure på om det ikke er en utstillingsdukke i stedet. Så lenge denne tvilen ikke blir avklart i favør av en av de to perseptuelle overlappene, så eksisterer begge (levende mann – utstillingsdukke) som muligheter innenfor den første persepsjonen. Dvs. tvilen eksisterer som *en* mulig persepsjon innenfor den originale persepsjonen. I det tvil introduseres, så skjer også en modalisering av den originale persepsjonen. For det er ikke bare 'her og nå' at persepsjonen forandres, den (modaliseringen) virker også regressivt slik som negasjonen, ved at den naive originale persepsjonen også blir splittet i tvil. Det er som om tvilen blir trædd nedover hodet og halen til den originale persepsjonen.

If we then explicitly realize the presentification of the perceptual field which preceeds the doubt, it is now no longer present like an ordinary recollection in its univocality but has taken on the same doubling (Husserl, s. 94, 1973).

Så lenge tvilen pågår er egoet i en konflikt – og det er i denne konflikten at konseptet 'mulighet' har sin opprinnelse, og dermed har også denne, i likhet med negasjon, sitt fundament i den prepredikative sfære.

Det som både er spesielt interessant og viktig med Husserls analyse av 'dommer' og meningskonstitusjon er at i motsetning til tradisjonelle analyser av dette, hvor analysen begynner med predikative dommer, så søker Husserl dets opphav i det prepredikative, og langt på vei påviser sin påstand.

I det prepredikative kan vi forstå ulike modaliseringer som "hinder" for forløpet av den originale perseptuelle interessen (Husserl, 1973, s. 100). For hva er en modalisering først og fremst? Det er noe som forandrer vår primære modus, og når det gjelder persepsjon, så er vår primære modus kjennetegnet av en "certainty of belief". Og når denne sikkerheten - om at dette objektet er sann og sann - går over i usikkerhet eller tvil så har en modalisering inntruffet.

4.2.2 Eksplikasjon - tre nivåer av kontemplativ persepsjon av et objekt

Når egoet vender seg mot et objekt, er det med det formål å eksplisere det, siden egoet er orientert mot det å tilegne seg kunnskap. En aktiv "gripen" (apprehension) av et objekt blir umiddelbart til en kontemplasjon av det samme. Husserl peker ut tre nivåer som utgjør denne kontemplasjonen, hvorpå den simple "gripen" av et objekt er det laveste.

4.2.2.1 Simpel gripen

Det første nivået kjennetegnes ved at intuisjonen er rettet mot objektet som et "hele". Det er en kontemplativ intuisjon som kommer forut for all eksplisering. Det er to ting som er viktig med dette laveste nivået; det ene er persepsjon som en immanent-temporal enhet, det andre er den aktiv-passive "aktiviteten" som inngår i det å gripe og holde noe i oppmerksomheten over en utstrekning i tid.

Husserl benytter seg av et eksempel på en simpel gripen av et objekt; det å høre en vedvarende ringelyd. Denne ringelyden fremtrer i den konkrete nåtiden som utgjør et slags nå-punkt, hvor det på den ene siden av dette punktet strekker seg ut en horisont av fortid, mens på den andre – fremtid. Nåtiden går fra 'nå' til evige nye 'nå' og denne forandringen inkluderer også en tilsvarende forandring i horisontene til fortiden og fremtiden. Samtidig blir ringelyden plassert romlig – nært eller fjernt, referansen blir satt opp i forhold til det Husserl kaller det romlige null-punkt – vår kropp. Dette utgjør de passivt forutgitte betingelsene til det å kunne gripe ringelyden – som en forutgitt enhet av varighet (Husserl, 1973, s. 107).

Når det gjelder det å aktivt gripe denne vedvarende ringelyden, så vil denne aktiviteten selv også vedvare så lenge som lyden er hørbar. Vår oppmerksomhet er ikke rettet mot den øyeblikkelige og kontinuerlig foranderlige nåtiden, men gjennom og forbi den. Selv om

aktiviteten som inngår i det å gripe ringelyden, tar plass i et faktisk nå-punkt, så er det ikke lyden som den *er* i det-og-det øyeblikket, at vi retter oppmerksomheten vår mot. Den er rettet mot ringelyden på en slik måte at selve ringelyden blir grepet som en lyd som kontinuerlig vedvarer som nåtid (Husserl, 1973). Den totale vedvarende enheten av lyd, blir gjort til det objektet som gripes – ikke bare stykkevis og delt, men som en stadig tilsynekomst av det samme.

Mer presist så kan man si at i tillegg til at egoet først vender oppmerksomheten mot lyden for å gripe den, noe man kan se på som den originale aktiviteten, så reises det på toppen av den en modifisert aktivitet som består i å 'fremdeles holde lyden i oppmerksomheten' (så lenge den varer) – eller – 'still retaining in grasp' (Husserl, 1973, s. 107).

Det å gripe noe, er en akt av egoet – en ego-akt. Allikevel så er det nødvendig med en distinksjon i denne aktiviteten; den originale aktiviteten kjennetegnes ved aktivitet – mens den modifiserte kjennetegnes ved passivitet. I tillegg til at det er en passivitet forut for det å gripe noe, så er det også et element av passivitet i selve akten (å gripe) (Husserl, 1973, s 108-09).

Det som muliggjør (betingelsene) at ringelyden kan gripes i en simpel persepsjon som et *varende* objekt, som et som ikke bare er nå, men var det samme rett før og vil være det samme i det neste nå, kan summeres opp i to punkter:

1. de passivt forutgitte betingelsene (fenomenet 'nåtid' – et erfarende subjekt/romlig null-punkt),
2. simpel gripen, og det å holde noe i oppmerksomheten som en passivitet i denne aktiviteten.

Det å gripe og holde noe i oppmerksomheten over en utstrekning i tid, kan også innebære at vår oppmerksomhet er henledet mot flere objekter, som ikke nødvendigvis har noe med hverandre å gjøre.

4.2.2.2 Kontemplativ eksplikasjon – den eksplikative syntese

Det andre nivået som inngår i den objektiverende aktiviteten, er kontemplativ eksplikasjon. Så lenge egoet får holde et objekt uavbrutt i oppmerksomheten, vil det raskt overgå den simple gripen av det samme - skritt for skritt blir alle singulariteter eller særegenheter

(‘særegenheter’ i stedet for ‘egenskaper’) i/ved objektet gjort synlige for egoet, og hvordan de henger sammen internt (en polytetisk enhet). Et objekt (S) som er underlagt egoets perseptuelle interesse, vil steg for steg avdekke sine særegenheter, som dets farge, tekstur og form, hvorvidt det er nært eller fjernt og selve måten det beveger seg fra distanse til nærhet. I en fenomenologisk forstand vil dette si at ethvert objekt har sin subjektive måte å vise seg for oss på (subjective mode of givenness).

Selve akten ‘kontemplativ eksplikasjon’ har som mål å determinere den generelle essensen til et objekt, en vedvarende interesse i S vil avdekke determinasjonene a , b osv., alt etter hvor mange determinasjoner som lar seg utlede fra S . Gjennom disse determinasjonene kommer vi steg for steg til å kjenne S . Vår interesse i S vil ikke svekkes ved stadige nye determinasjoner, som om det skjer et skifte i tema, eller en overgang til et nytt objekt for hver nye determinasjon.

This process is a *developing contemplation*, a unity of articulated contemplation. Through the entire process the S retains the character of *theme*, and while, step by step, we gain possession of the moments, the parts, one after the other – and each one of them is precisely a moment or a part, i.e., what is generally called a property or determination – each is nothing in itself but something of the object S , coming from it and in it, and we come to know the properties only as belonging to it. In the development, the indeterminate theme S turns into the *substrate* of the properties which emerge, and they themselves are constituted in it as its *determinations*.

(Husserl, 1973, s. 113; 114)

Et spørsmål som blir relevant i denne konteksten er; hvordan egoet er seg bevisst at gjennom a , b , osv., så stifter vi et nærmere kjennskap til S og dets essens, og at vi ikke simpelthen beveger oss fra en ennå ikke determinert S til dens determinasjoner, som i en serie, hvor interessen i S flyttes til a så b osv.? Omformulert vil spørsmålet lyde; hvordan blir en tofoldig konstitusjon av mening realisert i eksplikasjonen av S (dvs. objektet som substrat på den ene siden og determinasjonene a , b . . . på den andre)?

En beskrivelse av de intensjonale funksjonene som iverksettes i forbindelse med eksplikasjonen av et objekt er nødvendig for å belyse dette spørsmålet. I overgangen fra S til a , er det åpenbart at en mental overlapping mellom de to finner sted, et sammenfall. Egoet spiller en aktiv rolle i alle skrittene som tas i prosessen (eksplikasjon), og når interessen flytter seg fra S til dens determinasjon a , så er egoet likevel rettet mot S gjennom a . Dvs. at de to (S

og *a*) blir begge aktivt tatt opp av egoet – suksesjonen av oppmerksomhetens stråler har blitt en enkel dobbel stråle (Husserl, 1973, s. 115). Til forskjell fra 'simplen gripen' der aktiviteten 'å fremdeles holde noe i oppmerksomheten', og hvor objektet ikke utvides i sanseinnhold, men stadig oppleves som det samme, så blir objektets sanseinnhold nå stadig utvidet ved eksplikasjon. Samtidig er det forskjell på hvordan *S* og *a*, *b*, osv. holdes i oppmerksomheten. Egoet er hele tiden rettet mot *S* mens gradvis nye determinasjoner blir inkorporert i den, slik at determinasjonen *a*, straks den er gjort eksplisitt, opphører å være i oppmerksomhetens grep som *a*, men transformeres til *Sa*, slik at innholdet i *S* gjøres rikere.

Thus α , β , etc., are no longer apprehended – either primarily or secondarily; the ego is no longer directed toward them; it is directed toward *S*, which contains them as precipitates. Accordingly, we see that the intentionality of an explication is constantly in movement, in a continuous internal transformation, and that, at the same time, it consists of a series of discrete steps, whose intentionality, however, is traversed by a continuity (Husserl, 1973, s. 119)

Dette, som Husserl betegner som det 'eksplikative sammenfall', hører til syntesen, eller overlappingen som skjer ved eksplikasjonen av et partikulært objekt. Denne skiller seg fra syntesen som skjer ved det å gripe et mangfold av objekter – som for eksempel et kluster av stjerner, eller lignende.

Eksplikasjon på dette nivået (det pre-predikative) blir også merket ut som opphavsstedet til de logiske kategorier, noe som jeg skal behandle nærmere senere.

4.2.2.3 Konseptet om helhet – avhengige og uavhengige determinasjoner

En fenomenologisk sett viktig distinksjon når det gjelder determinasjoner, er hvorvidt determinasjonene er uavhengige eller avhengige, om de er deler (pieces) eller momenter av en helhet. Forskjellen består i at en 'del' er uavhengig av helheten, altså den kan separeres ut og gjøres til en helhet (et objekt-substrat *S*) selv. Hvis en skog gjøres tematisk i en eksplikasjon av den samme, så kan egoet når som helst vende seg mot ett enkelt tre som er en del av skogen og gjøre dette til tema for videre eksplikasjon, går man enda lengre kan oppmerksomheten rette seg mot et enkelt blad og så gjøre denne til tema.

'Momenter' på den andre siden, er abstrakte deler (I den tredje undersøkelsen i *Logical Investigations* er de kalt nettopp dette). De er deler som ikke kan eksistere separat (annet en som et abstrakt) fra den helheten de hører til. En farge vil være et eksempel på et moment.

4.2.2.4 Horisont-bevissthet og relasjonell kontemplasjon.

Relasjonell kontemplasjon er det tredje nivået som inngår i den objektiverende aktiviteten, den er en kontrast til kontemplativ eksplikasjon. I motsetning til den sistnevnte stopper ikke den kontemplative betraktningen ved objektet selv, men tar også inn dens eksterne horisont, dens omgivelser – alle de objekt som er ko-presente, og som danner objektets bakgrunn. Et objekt studeres ikke i isolasjon av en normalt fungerende menneskelig bevissthet, men vil alltid ha en romlig plassering og stå i forhold til andre objekter i dets umiddelbare nærhet.

En annen måte å beskrive kontrasten på: mens eksplikasjon tar for seg et objekts interne eller indre horisont, så er det objektets eksterne eller ytre horisont som gjøres tematisk i den relasjonelle kontemplasjonen.

En spesiell interesse i et objekt, gjør dette objektet til tema for en eksplikasjon – for eksempel en kopp. Oppmerksomheten vandrer fra koppen, som fremdeles er hovedinteressen, til alle de ting som faller innenfor sfæren av observasjon. "Koppen står på et bord", vi når en relasjonell determinasjon gjennom en syntetisk overlapping av to temaer; 'kopp' som er vår hovedinteresse og 'bord' som har en romlig relasjon til koppen. Som det følger av denne overlappingen så eksisterer et flertall av objekter sammen i en bevissthet, og dette kan igjen lede til forskjellige determinasjoner alt etter hvilket av objektene som er tema for bevisstheten. "Denne tusjen er tykkere enn blyanten". Determinasjonen 'tykkere' kunne like gjerne vært 'tynnere' om interessen hadde vært reversert og det var blyanten som var tema – "denne blyanten er tynnere enn tusjen".

I denne akten (relasjonell kontemplasjon) hører også komparativ kontemplasjon til. Hvor relasjon mellom objekter blir etablert på bakgrunn av deres likheter og ulikheter.

4.3 Oppsummering av del 1, Experience and Judgment

Del 1 befatter seg med en analyse av den prepredikative erfaringen, og forsøker å befestе hele det begrepsapparat som trengs for å gi en presentasjon av hvordan samspillet mellom objekter

og bevissthet foregår før kognisjon på et språklig plan kommer inn i bildet. Samtidig ekspliseres de førspråklige aktene som den predikative erfaringen er bygget på. I all essens så dreier det seg om egoets reseptivitet som først og fremst muliggjør erfaringen av et objekt, samt de tre nivåer av prepredikativ erfaring – simpel gripem, den eksplikative syntese og relasjonell kontemplasjon.

4.4 Del 2 Experience and Judgment: Predikativ erfaring

Så langt har analysene foregått i den reseptive-sfære, men som Husserl bemerker så er all kognitiv aktivitet rettet mot bekreftelsen av det som eksisterer. I den reseptive sfære blir objekt som identiske enheter allerede konstituert og satt i relasjon til andre, men disse aktivitetene er bundet til det som er umiddelbart gitt i intuisjonen av substratet, og som bare danner grunnlaget for en genuin kognitiv interesse. Og med det så markeres overgangen til analysene av de generelle strukturene til predikasjon, og predikativ erfaring.

4.4.1. Oppklaring vedrørende distinksjonen 'reseptiv erfaring' - 'predikativ spontanitet'

Husserl skiller mellom to nivåer av objektiverende operasjoner, 'reseptiv erfaring' på den ene siden og 'predikativ spontanitet' på den andre. Denne distinksjonen er et metodisk grep, de skal ikke ses på som adskilte, men (distinksjonen) er nødvendig for en skikkelig tematisering av operasjonene.

Reseptiv erfaring finner sted før predikativ spontanitet. Allikevel så er det ikke nødvendig å gå igjennom en kjede med reseptive erfaringer før en genuin interesse i kognisjon vekkes, de går hånd i hånd - hver akt av predikativ spontanitet forutsetter en reseptiv erfaring, de bygges opp på hverandre.

4.4.2 S er p – Den predikative syntese og forholdet mellom denne og den eksplikative syntese.

Den fundamentale strukturen til predikasjon lar seg belyse i en analyse av formaliseringen 'S er p', dvs. den predikative syntese gjøres til tema for en fenomenologisk analyse.

Den predikative syntese, kan sammenlignes med den eksplikative syntese, forskjellen mellom disse består essensielt i at den første kjennetegnes av aktivitet hos egoet, mens den siste, av reseptivitet.

Husserl tar utgangspunkt i persepsjonen og eksplikasjonen av et ennå ikke-determinert substrat 'S'. I eksplikasjonen av *S*, hvor vi når en determinasjon *p*, så, som jeg har diskutert tidligere, oppnås en utvidelse av meningsinnhold i *S*, en sedimentering av mening. Originalt så oppstår denne syntetiske overgangen i eksplikasjonen av *S*, men nå er overgangen guidet av en vilje til kognisjon, vi vil gripe denne overgangen som først oppstår passivt, gripe selve sedimenteringen av mening i *S*.

The object-substrate takes the form of the predicative subject; it is the subject-theme as *terminus a quo*, and the activity goes over to the predicate as the opposed *terminus ad quem*. It is only then that there is realized in a productive activity – which is not only a synthetic activity in general but, at the same time, the *activity of synthesis itself* – the consciousness that *S* receives a determination by *p* in the mode "*S* is *p*". (Husserl, 1973, s. 207)

Det eksplikative sammenfallet, som oppstår passivt mellom objekt og determinasjon i eksplikasjonen, blir gjentatt, guidet av en aktiv intensjon – betegnet som den predikative syntese.

Det som reseptivt blir grepet i eksplikasjonen, må repeteres i en ny innstilling, den passive syntesen må bli til en aktiv en. Vi gjentar ikke en kontemplativ eksplikasjon, men en predikativ identifikasjon av en forstående eller gripende bevissthet, hvis aktivitet kjennetegnes av, ikke én, men flere stråler – en polytetisk aktivitet.

Den predikative syntese består essensielt av to nivå;

1. I overgangen fra *S* til dens momenter *p*, *q*, osv., blir *p*, *q*, forstått for seg selv. Interessen i *S* flyter over i en interesse til dens determinasjoner, men *S* forblir allikevel i bevissthetens grep, så å si.
2. Egoet blir var sedimenteringen av mening eller sanseinnhold i *S* på bakgrunn av *p*, og retter oppmerksomheten igjen mot *p*, denne gangen i en meningsproduserende aktivitet.

Den predikative syntese sin underliggende struktur belyser den originale apofantiske predikative bedømmingen, som kjennetegnes av sin kopulative form – 'er' formen (*S* er *p*). Og det er bare her at man oppnår en bestemmelse om hva som eksisterer – samtidig som man

konstituerer mening av et nytt slag i objektet (Husserl, 1973, s. 215). Alle predikative bedømmelser eller dommer viser denne strukturen uansett hvor komplekse de måtte være, om de baseres på eksplikativ kontemplasjon eller på relasjonell kontemplasjon, de har alltid to medlemmer; at noe som fanger egoets interesse kan gjøres til *substrat*, og dermed subjekt for *determinasjon*, er selve forutsetningen for predikative dommer. Samtidig så er dette også gjeldende for, ikke bare dommer basert på persepsjon som hittil har vært tilfelle, men også for dommer basert på fantasi og hukommelse.

4.4.3 *Progressive determinasjoner, konjunktiver*

Alle substrater er originalt, alltid allerede passivt forutgitt som noe som kan determineres. Eksplikasjon er en åpen prosess, selv om gradvis nye determinasjoner fyller objektets horisont, så kjennetegnes horisonten av åpenhet. Dvs., på et hvilket som helt tidspunkt kan den determinative bevegelse avbrytes – ”*S er p*”, og vi kan si oss fornøyd med det. Det som ko-tematiseres ved dette, er, foruten at objektet når en predikativ determinasjon, at horisonten ligger åpen for videre determinasjoner. Man kan legge til at ”*S er p og q*”. Eller man kan legge til et ’og så videre’. Dette peker mot at ethvert objekts horisont er åpen for en uendelig rekke determinasjoner (hvorvidt det er faktisk mulig at ethvert objekt kan ha en uendelig rekke virkelige determinasjoner er en annen sak).

4.4.4 *Kontrasten mellom ’er’ og ’har’- dommer*

I og med predikasjon så gjøres også to nye former tematiske. Disse er knyttet sammen i en syntaktisk enhet (altså den bedømmende eller judikative proposisjon), som subjekt-form og predikat-form. Disse to har igjen noen former som ligger under disse – kjerneformene. Subjektet har som sin kjerneform ’substantivitet’ mens predikatet har som sin kjerneform ’adjektivitet’. Det er også viktig å merke seg, at når man her snakker om ’syntaktisk’, ’substantivitet’ og ’adjektivitet’ så må disse skilles fra sine lingvistiske brødre, disse skal forstås som at de referer til en logisk form. Disse to kjerneformene designerer henholdsvis; ’væren-for-seg’ og ’(væren) i-noe’.

Hvor ’er’ – dommene kjennetegnes av adjektivitet på determinasjonens side, så gjør ’har’ – dommene det ikke. Det er med dette klart at ’er’ – dommer blir reist på eksplikasjonen av avhengige momenter, altså i formen av adjektivitet, som ’koppen er rød’. ’Har’ – dommene er

uavhengige deler og kjennetegnes av substantivitet på predikat siden, de har to objekter (minst). En 'har' – dom kan aldri gjøres om til en 'er' – dom, men motsatt er mulig. Dvs. man kan modifisere 'koppen er rød' til 'koppen har rødhet', hvor det siste setter to uavhengige objekter i en gjensidig relasjon. Altså; for at et avhengig moment skal nå kjerneformen substantivitet, og dermed bli en uavhengig del, så må det først ha fått kjerneformen adjektivitet.

Videre så skiller man mellom absolutt og relativ adjektivitet. Forskjellen ligger i hvorvidt det er en indre eller ytre horisont som ekspliseres (det samme forholdet som er mellom eksplikativ og relasjonell kontemplasjon). Absolutt adjektivitet kjennetegnes ved en indre eksplikasjon, hvor et avhengig moment til et substrat korresponderer til adjektivet. Relativ adjektivitet korresponderer til den relasjonen som oppstår i en ytre kontemplasjon, som for eksempel 'koppen har rødhet' eller 'A har likhet med B'.

4.4.5 Determinative og relasjonelle dommer

I en vid forstand så kan alle akter av bedømming sies å ha en relasjonell karakter. Den relaterer uansett et predikat til et subjekt, og selve uttrykket 'å relatere' tyder ikke annet enn presist det som oppnås i den predikative syntese (Husserl, 1973, s. 225).

I en smalere forstand er det rettmessig å skille mellom determinative dommer på den ene siden og relasjonelle dommer på den andre. Determinative dommer, baserer seg på den indre eksplikasjonen av et objekt, som en kontrast kjennetegnes relasjonelle dommer ved en ekstern kontemplasjon, hvor objekter relateres til hverandre. Det sistnevnte kjennetegnes også ved en evig vedvarende reversibilitet, det er ikke essensielt at et av objektene alltid er subjekt, mens det andre alltid er relativt objekt. Dvs., vi kan like gjerne si "A er større enn B" som "B er mindre enn A". Dette avhenger av hva som er retningen til interessen. På den andre siden, så har ikke de determinative dommene denne typen reversibilitet.

4.4.6 Opprinnelsen til attribusjon

I eksemplene så langt, når det gjelder eksplikasjon og predikasjon, så har det vært en forutsetning at interessen i et objekts forskjellige determinasjoner har vært jevnbyrdige. Interessen i *S* har blitt oppfylt i determinasjonene *p*, *q*, *r*, osv., på en slik måte at selve

interessen har blitt delt likt mellom alle determinasjonene. Men, hvor man legger vekten av interessen i kognisjon i forbindelse med de individuelle determinasjonene kan også variere. Interessen kan med engang være i q , mens den bare er interessert i p på et underordnet vis (incidentally). Interessen i q er privilegert, eller overordnet. I henhold til dette eksempelet vil da, ” S er p ”, være en underordnet klausul, mens ” S er q ” vil være en overordnet. Hele bedømmingen blir da ” S som er p , er q ”, og det blir evident at egoet ikke er rettet mot syntesen av identifikasjon med en enkel, men med en dobbel stråle, som skilles inn i en over – og underordnet stråle (Husserl, 1973, s. 228). Et eksempel for å bedre belyse dette; ”Luften(S) som er kald(p), er forfriskende(q)” – på godt norsk blir det; ”Den kalde luften er forfriskende”. Ut i fra eksempelet så belyses interessen i den determinasjonen som er privilegert i dommen, nemlig at den kalde luften er *forfriskende*. At luften er *kald* er underordnet. Samtidig så har det i setningen ” Den kalde luften er forfriskende”, skjedd en sammentrekning, ” S er p ” er trukket sammen i ” Sp ” (henholdsvis, ”Luften som er kald” trukket sammen til ”Den kalde luften”). ’Luften’ og ”som er kald” blir grepet samtidig, det er ikke lenger en underordnet klausul i dommen, og heller ikke en underordnet stråle. Forskjellen blir klarere hvis vi tar setningen ”Vinden er kald og forfriskende”, hvor interessen i de forskjellige determinasjonene ikke er vektet forskjellig (S er p og q).

Signifikansen av dette ligger i at et avhengig moment, kan på bakgrunn av en tematisk interesse i for eksempel p , gjøres til en uavhengig del på determinasjonens side. Det skjer en modifikasjon i kjerneformen på bakgrunn av at en attribusjon blir tilskrevet p , og dermed også modifierer p fra en adjektivitet til en substantivitet. Et eksempel; ”Veggen er rosa”, på bakgrunn av en interesse i p (rosa) når denne en ny determinasjon ”Denne (typen) rosa er bonderosa” som modifierer p og gir en ny underordnet proposisjon ”bonderosa” som igjen er en adjektival attribusjon.

4.4.7 Konstitusjonen av logisk mening

I alle formasjonene av mening som utledes/produseres i den progressive determinasjonen av et objekt-substrat (S), så er det noe som til enhver tid står igjen som identisk til seg selv – en objekt-pol. Det er denne vi i utgangspunktet kommer med dommer om, og som hele tiden er det gjennomgående temaet for vår interesse.

I den eksplikative syntese, hvor et stadig rikere innhold i S steg for steg blir konstituert, kan vi fremdeles ikke snakke om S som et objekt i kognisjonens grep. I hvert fall ikke fra et strengt logisk ståsted. Og selv om det som blir konstituert i og med den reseptive erfaringen er nødvendig for at S skal være et objekt for kognisjonen, så er det ikke før det første skrittet i den predikative syntese tas, at S virkelig blir det.

I alle dommene (S er p , Sp er q osv.) er hele tiden noe fastslått som identisk, selv om dommene innholdsmessig er forskjellige. I setningene ”Vinden er kald” og ”Den kalde vinden er forfriskende” så er både innholdet og meningen forskjellig, men noe (’vinden’) består som det punkt som det gjøres dommer om, og selv om ’vinden’ fra den første til den andre setningen har fått et rikere innhold, så er den fremdeles, tematisk, den samme ’vinden’. I predikativ spontanitet, her i en mer spesifikk betydning som logisk spontanitet, oppstår passivt noe som består som identisk til seg selv, på tvers av alle determinasjoner. Det er altså i den predikative syntese at et objekt blir stadig gjort rikere med logisk mening, og dermed også et objekt av kognisjon.

Dommer om identitet, blir med dette implisitt tematisk. I en uavbrutt rekke av enkle dommer, av determinasjonene til et substrat, for eksempel ” S er p ”, og ” S er q ”, så vil den S som er determinert som p , og den S som er determinert som q , passivt falle sammen på en åpenbar måte. Man trenger ikke aktivt å komme med en dom vedrørende identiteten til S , fordi den åpenbart er den samme i begge tilfeller (Sp , Sq). På den andre siden, hvis ikke aktiviteten av determinasjon forløper på denne uavbrutte måten, at man for eksempel gjenkaller separat i hukommelsen ” S er p ” og ” S er q ”, kan behovet oppstå for å fastslå identiteten til S . Så til forskjell fra identitets syntesen som oppstår passivt (i det uavbrutte tilfellet) – må den her gjentas aktivt. ” S som er p er identisk med S som er q ” (Husserl, 1973, s. 235).

4.4.7.1 Kategorial objektivitet

I enhver dom etableres også et saksforhold, som i sin tur igjen kan fungere som objekt i, eller subjekt for, nye dommer. Et saksforhold blir dermed en ny type objektivitet – et objekt av forståelsen, eller med andre ord, et logisk objekt. ”Det faktum at S er p ...” – den tidligere dommen ” S er p ”, blir gjort til substrat i en ny dom, og den opprinnelige dommen, som var karakterisert av en dobbel stråle (at egoet i sin gripen av dommen, er rettet mot begge

medlemmene – subjekt, predikat), blir modifisert på bakgrunn av at den gjøres til substrat i en ny dom og dermed også karakterisert av en enkel stråle.

Et hvert steg som tas i en bedømmende aktivitet, representerer stadige nye skritt av produksjon av mening, som, selv om meningen er fullendt i seg selv, suksessivt kan bygges videre på ved nye bedømmelser. Samtidig så representerer også en hver fullendt dom, et saksforhold.

En annen type kategorial objektivitet er et 'sett' – altså enhver samling med distinkte objekter som kan ses på som et hele.

I det følgende skal jeg se nærmere på kontrasten mellom hvordan kategoriale objekter og de reseptive objekter er konstituert.

4.4.7.2 Kategorial og reseptiv objektivitet – en kontrast

Enhver aktiv gripen av et objekt, forutsetter at det er gitt på forhånd, og at det blir gitt som seg selv. I reseptiviteten er objektene gitt på forhånd i en original passivitet, hvor egoet simpelthen mottar den meningen som er prekonstituert i denne passiviteten. På den andre siden har ikke de kategoriale objektivitetene en analog i reseptiviteten. De kan aldri bli grepet opprinnelig i en akt av resepsjon, og de er ikke prekonstituert i en ren passivitet, men i en predikativ spontanitet og aktivitet (Husserl, 1973, s. 251).

De har sin opprinnelse i en produksjon, og det som egoet produserer er ikke et aspekt ved objektet, slik som i reseptiviteten hvor interessen i et objekt kan avbrytes på et hvilket som helst tidspunkt, men på bakgrunn av en bedømmende aktivitet kan et saksforhold trekkes ut. Først må dommen "S er p" konstitueres, og interessen må rettes mot det som bringes frem i lyset i dommen, nemlig "Det faktum at S er p, ..."

Videre så er det også en kontrast mellom disse objektivitetene i form av deres temporalitet, som jeg skal komme tilbake til i det følgende.

Temporalitet har hittil ikke vært behandlet i særlig grad, og vil få en nærmere behandling i det følgende.

4.4.7.3 Tre nivåer av temporalitet)

Vi skiller mellom tre nivåer av temporalitet i fenomenologien;

1. Verdens-tid (world-time), eller objektiv/transcendent tid
2. Immanent-tid, eller subjektiv tid
3. Bevissthet om immanent-tid

Det siste nivået, bevissthet om immanent tid, er det mest fundamentale nivået. Det er det som lar immanent-tids og verdens-tids objekter manifestere seg for egoet.

Verdens-tid, er en intersubjektivt konstituert tid som danner de referansepunktene vi trenger for å komme med utsagn som ”Om en time...” og ”I går...”. Det er i denne tiden at alle virkelig ting har sin fikserte temporale posisjon, hvorfra alle andre virkelige ting som ligner dem blir fraskilt. Ved hjelp av klokker kan vi måle hvor lang tid en gitt prosess tar etc.

Immanent tid hører til varigheten og sekvensen av mentale akter og erfaringer. De objektivitetene som kalles objekter av forståelsen, eller kategoriale objekter, hører til her. De er i en forstand ”ikke-virkelige objekter”, altså som en motsetning til ”virkelige objekter”. At de er ikke-virkelige betyr at de ikke er bundet til objektiv-tid, vi finner ikke ’saksforhold’ i verden på samme måte som vi finner andre enkle naturlige objekter. Allikevel så er det ikke slik at kategoriale objekter er frarøvet en temporalitet. Objektiv-tid er avhengig av immanent-tid – hadde vi ikke vært i stand til å ha minner eller forventninger, så hadde det vært umulig for oss å strukturere objektiv-tid. Produksjonen av saksforhold – prosessen å trekke et saksforhold frem i lyset, har sin temporalitet nettopp i immanent-tid. Selve prosessen å trekke et saksforhold frem i lyset på bakgrunn av en dom, er ikke en observerbar prosess på den samme måten som man kan observere et objekt i verden på – snarere så har den sin temporalitet som en sekvens i indre-tid.

En konsekvens av dette er at objektiviteter av forståelsen, får en litt underlig status, som noe som ikke finnes noe sted, og samtidig finnes overalt. De er super – eller omnitemporale. De har sin lokalisering, ikke som individualiserte objekter, men i subjekter som har muligheten til å produsere dommene på nytt.

We call real in a specific sense all that which, in real things in the broader sense, is, according to its sense, essentially individualized by its spatiotemporal position; but we call unreal every determination which, indeed, is founded with regard to its spatiotemporal appearance in a specifically real thing but which can appear in different realities as identical – not merely similar.

(Husserl, 1973, s. 265; 266)

Det samme kan sies om kulturelle objektiviteter, kunst, bøker og malerier har sin kroppsliggjøring i deres forskjellige eksemplarer og utgaver. Men de blir ikke individualisert av denne kroppsliggjøringen. Goethes *Faust* kan bli funnet i mange utgaver, det samme innholdet, som har status som noe ikke-virkelig eller noe idealt, får sin manifestasjon på bakgrunn av en type materialisering (en bok). Videre så skilles det mellom frie- og bundne idealiteter. En grunnlov for eksempel, er et eksempel på en bunden idealitet. Innholdet i loven, som er et uttrykk for nasjonens vilje, er bundet til et territorium (landets grenser, landets borgere). En borger kan repetere eller reaktivere dette meningsinnholdet i en skikkelig forstand, mens en som kommer utenfra og som forstår denne loven på en historisk måte, vil reaktivere den på en figurativ måte.

Frie idealiteter er ikke bundet til noe territorium, annet i en veldig vid forstand, som bundet til det totale territorium av universet og alle mulige univers. Et logisk-matematisk system, er et eksempel på dette.

4.4.8 Dommenes modalitet

En modalisert dom er en som ikke har den originale formen av sikkerhet (Husserl, 1973, s. 274). På samme måten som i den reseptive erfaringen, oppstår modalisering når vår doksiske "certainty of belief" blir suspendert på bakgrunn av tvil. Modaliseringen av dommer vil alltid finne sted hvor de judikative substratene ikke er originalt gitte – altså der de ikke presenterer seg i erfaringen som seg selv. Hvis det motsatte er tilfellet, at de er originalt gitte – så følger det at en modalisering ikke vil finne sted.

Vi skiller mellom to typer motivasjon for modalisering av dommer. Den ene typen er modaliseringer fundert i *forventninger* til erfaringen. I den reseptive erfaringen, og ekplikasjonen av et objekt, så pågår det, som jeg har vært inne på tidligere, en kontinuerlig selv-korreksjon. Tvilen om hvorvidt "dette objektet" er en utstillingsdukke eller en levende mann, gir rom for to muligheter av utfallet – og ved nærmere inspeksjon blir en av disse kansellert til fordel for den andre – "det er en utstillingsdukke og ikke en levende mann". Hvis den bedømmende aktiviteten følger skritt for skritt med den reseptive erfaringen i et lignende tilfelle (utstillingsdukke – levende mann?), så tar dommene form som tomme(som ikke umiddelbart innfris i erfaringen), eller i dette tilfellet forventede (anticipatory) dommer, de er

ennå ikke forløste. ”Det er antageligvis en utstillingsdukke”. ’Antageligvis’ er da et indikator ord på at en modalisering har inntruffet, og om det skulle vise seg å stemme at det faktisk er en utstillingsdukke, så har likevel en modalisering inntruffet, nettopp pga. at den original modusen av sikkerhet har, på et tidspunkt, blitt suspendert til fordel for tvil.

Den andre typen, er tomme modifikasjoner som har sitt utspring i sedimenteringen av originalt konstituerte dommer. Tomme dommer, er dommer som ikke umiddelbart innfris i erfaringen – og som kanskje ikke engang kan innfris eller verifiseres i erfaringen

Retensjon er en type modifikasjon – etter at en bedømmende aktivitet er fullført, er dommen selv tilstede for bevisstheten som noe som akkurat er blitt fullført. Ved å fremdeles holde dommen i grepet, kan vi fortsette i forskjellige retninger. Vi kan derivere et saksforhold, eller vi kan returnere til den i dens faktiske utførelse, altså å reproducere den, slik at vi igjen bringer den til dens originale gitthet. Vi kan også forlate dommen, og la den stadig, i retensjonen, synke lenger og lenger inn i bakgrunnen – hele tiden mer og mer indistinkt. Det er også i denne forstand at vi snakker om en sedimentering av mening. Etter at dommen har sunket inn i glemselen, kan den under de rette omstendigheter bringes frem igjen, uten at man reproducerer den skritt for skritt – den er blitt en eiendom av egoet. Meningen kan reaktiveres på forskjellige måter, og med reaktivering i dette tilfellet, så menes det en fornyelse av den originale spontane aktiviteten som er den predikative syntese. Man kan utføre alle skrittene i dommen påny, at man repeterer den predikative syntese. Dette forutsetter muligheten for at substratene som dommen er fundert i, kan på nytt bringes originalt frem for intuisjonen.

Vi kan også ha et tilfelle hvor den nye dommen kommer på bakgrunn av en tidligere aktivitet av bedømming. Den er heftet på den gamle, og den gamle dommen gjentas ikke i en original spontanitet. Bare det siste leddet i den predikative syntese blir gjentatt, det faktum at *S* blir gjort rikere på bakgrunn av *p* er intuitivt tilgjengelig i hukommelsen.

På utsiden og i tillegg til et liv som utvikles i den reseptive erfaringen, så utvikles det også et i den predikative erfaringen. Uavhengig av original erfaring, finnes et bakteppe eller en grunn som er satt sammen av alle dommer og kategoriale objektiviteter som allerede er konstituerte, som føyer seg etter loven om sedimentasjon – de har muligheten til å reaktiveres. Og dommenes modaliteter har sitt utspring på bakgrunn av nødvendigheten av kritikk av tidligere felte dommer. Dette markeres av en streben etter avgjørelse – ”once and for all” så å si, hvorvidt tidligere dommer kan regnes som en bit empirisk kunnskap.

Knowledge is the consciousness of the "agreement" between an empty anticipatory belief, in particular a predicative belief (empty, or not genuinely intuitive), and the corresponding experience which gives at first hand the object of this belief – the object judged in the predication – as the experience of its self-evident givenness – an agreement in which the anticipatory belief comes in synthetic coincidence with the belief from experience and is fulfilled in it.

(Husserl, 1973, s. 283)

Vi snakker om sannhet (empirisk sannhet vel å merke), hvis en forventende intensjon, fullendes i erfaringen. Og vi snakker om modalisering av dommer når disse ikke har formen av enkel sikkerhet som blir umiddelbart verifisert eller rettferdiggjort i erfaringen.

4.4.9. Oppsummering av del 2, Experience and Judgment

Forholdet mellom den eksplikative syntese og predikative syntese, er viktig. Den beskriver overgangen fra *sansning* til *tenkning*, og ikke minst det sistnevntes avhengighet av det første. Identitets-synteser forekommer allerede i den førspråklige erfaringen, objekter blir satt i relasjon til hverandre – og dette er forutsetningen for muligheten til tenkning, til dommer og etableringer av saksforhold osv.

4.5 Del 3 Experience and Judgment: Konseptuell tenkning, generaliseringer og det universale

”in the unity of a plurality founded on kinship, a singular judgment can enter into community with another singular judgment, whereby new kinds of judgment beyond singularities arise” (Husserl, 1973, s.323).

Til nå har fokuset vært på de individuelle dommene, dommer vedrørende ett partikulært objekt. Men et objekt kan også affisere oss, ikke bare for seg selv, men også i fellesskap med de som ligner det, og dommer vedrørende et av objektene vil også i en forstand gjøre seg gjeldene for de andre. Hvis *S* og *S'* begge har samme determinasjon *p*, for eksempel begge er 'røde', så vil dommen "*S er p*" også gjøre seg gjeldene for *S'*. Vi snakker her om en universal, om en art av *p*. Konstitusjonen til en universal er en akt av egoet. De konstitutive momentene er det passive sammenfallet av likhet mellom dommene "*S er p*" og "*S' er p*", som er to individuelle dommer, men som kan gjøres til en generell dom på bakgrunn av at den *p* som viser seg i begge tilfeller er lik (rød) – "*S, S' er p*". Den rødheten som slås fast i den generelle

dommen er en universal, den peker ikke på nøyaktig hvilken nyanse av rødt objektene besitter og det kan godt være at de er forskjellige, men på selve arten 'rød', som noe som er identisk på tvers av alle mulige determinasjoner av den. Dette er en universal av det laveste nivået – det som er felles i to objekter. Dette kan utvides i det uendelige, alle individuelle "gripener" av likhet blir umiddelbart gjenkjent som tilhørere av *samme* art/type. Vi snakker her om empiriske generaliteter, de som kan utledes fra erfaringen. Når en slik art først er konstituert så løsriver den seg fra de partikulære objektene som den er abstrahert fra.

As soon as an *open horizon* of like objects is present to consciousness as a horizon of presumptively actual and really possible objects, and as soon as it becomes intuitive as an open infinity, it gives itself as *an infinitude of particularizations of the SAME universal* (Husserl, 1973, s. 328)

På denne bakgrunn kan vi også snakke om 'universelle dommer' som en ny modus av bedømming. Dommer som fremhever det generelle fremfor det partikulære.

4.5.1 Avsluttende kommentar

I den følgende delen, skal jeg prøve å, på bakgrunn av det foreliggende, å bestemme et meningsbegrep mer generelt. Vi skal vende tilbake til mine innledende spørsmål, nemlig hva det innebærer å snakke om konstitusjon av mening og objekter. Og samtidig prøve å sette det fenomenologiske opp mot det språkfilosofiske. I den anledning vender vi oss tilbake til Frege og psykologisme tematikken.

Del 3

Meningens fenomenologi

Og

Fenomenologiens mening

- en konklusjon

5. Menings fenomenologi og fenomenologiens mening.

Utgangspunktet vårt var spørsmålet: Hva innebærer det å snakke om konstitusjon av mening og objekter? For det første så trenger vi en videre presisering av 'mening', og som jeg har pekt på så må man skille mellom mening som noe idealt, mening som akt og begge fra sitt faktiske objekt. For det andre, som jeg har pekt på i min behandling av *E.J* så må 'mening' eller mer presist, muligheten for å produsere 'mening' ses i sammenheng med vår førspråklige erfaring. Våre bedømmelser av det værende er knyttet sammen med og fundert i vår måte å organisere våre inntrykk på. Måten objekter kommer til syne for oss på, er alltid allerede preget av de synteser som er aktive i den perseptuelle erfaringen (identitets-synteser og relasjonelle-synteser). Frege har helt rett når han skriver i sin anmeldelse av *PA*, at det er umulig å forestille seg 'rødt', 'Napoleon' og 'månen' uten å samtidig utbrodere en kontekst hvor man plasserer disse inn i. Men til forskjell fra Husserl, så er Frege motvillig mot å klargjøre hvorfor det må være sånn.

'Mening' er ikke en mental entitet. Språkfilosofien, i denne oppgaven representert ved Frege, var redd for at det å undersøke subjektive intuisjoner i forbindelse med en klargjøring av mening som begrep, ville lede til nettopp det at 'mening' og 'dommer' og i ytterste konsekvens 'kunnskap' og 'sannhet' måtte ses på som noe som tilhørte private mentale episoder. Rasjonaliteten selv sto på spill. Frykten for psykologisme – manifesterer seg i form av den analytiske tradisjons motvillighet mot å innse at mening også må være noe mer enn bare språklig.

Frege sier at logikken er normativ. Den sier noe om hvordan vi kan organisere våre dommer og argumentasjon på en slik måte, at det vi uttrykker kan verifiseres. Og det er nettopp meningen til et uttrykk som nedlegger denne normative føringen.

The sense of an expression lays down a normative constraint that determines whether a particular use of that expression is *correct* or *incorrect*: someone who uses an expression in a manner that is out of accord with its sense will be deemed to have made a mistake (Miller, 2002, s. 41; 42).

Men påstanden som fremkommer i sitatet ovenfor, virker ufullstendig så lenge den ikke også inkluderer overgangen fra sansning til intuisjon, og samspillet mellom det sistnevnte og konsept. Husserl sier i *LI*: 'Intuisjonens objekt er kjent gjennom dets konsept' eller 'Korrekt

navn har blitt anvendt om objektet som kommer til syne foran oss' (Husserl, 2001, s. 297). Det er i intuisjonen vi bestemmer hvorvidt et uttrykk har blitt anvendt riktig eller galt. Vi må se selv, så å si. Det er langt i fra alltid at meningen til et uttrykk umiddelbart forteller den som uttrykket er rettet mot hvorvidt uttrykket er riktig eller galt. Hvis noen sier til meg 'den katten er svart' og jeg retter min oppmerksomhet mot den samme katten, og hvis min intuisjon faller sammen med menings-intensjonen til den som ytrer påstanden, så kan jeg på denne bakgrunn akseptere at den er sann. Jeg kan også studere katten nøyere, sette påstanden i parentes, til jeg har tatt inn alle sider og profiler ved katten. For eksempel så kan det vise seg at katten har hvite poter, eller en liten hvit flekk på haken. I stedet for å ta den opprinnelige påstanden 'at face value', så å si, kan man adoptere en kritisk holdning til den, hvor den først bare er tatt som et saksforhold som ene og alene ledes tilbake til en bestemt persons meninger og dommer. Man undersøker objektet videre, for å avkrefte eller bekrefte det saksforholdet som er foreslått av en enkelt person. På bakgrunn av min intuisjon av katten, kan jeg bedømme: 'den er ikke helt svart, den har også noen hvite flekker' – 'den er svart og hvit'.

Fenomenologien knytter sammen sin sannhetsteori med erkjennelse. Muligheten for at noe skal være sant, ligger i hvorvidt det kan innfris i erfaringen. *En påstand er sand, hvis den kan indfries intuitivt, og ikke blot når den faktisk innfries* (Zahavi, 2001, s. 52). Det dreier seg om den prinsipielle muligheten for at noe kan innfris intuitivt.

5.1 Meningsbegrepet slik det forekommer i LI

I LI, trekker Husserl distinksjonen mellom kvaliteten og materialet til en akt. Materialet er det privilegerte momentet i en akt, men en konkret akt må bestå av både kvalitet og material. At det er privilegert, betyr her at det er materialet i en akt som refererer eller intenderer objektet. Husserl sier at det å 'mene' er å være rettet mot et objekt. Man kan si at materialet i en akt er meningen til en akt. Referansen til et objekt etableres i og med at vi mener det (objektet). I første instans er mening det som fortolker våre sanseinntrykk, slik at objekter kan tre frem for vår bevissthet. Konstitusjon av mening og konstitusjon av objekter er således tett sammenknyttet.

Kanskje til og med uløselig sammenknyttet – kan man tenke seg 'mening' uten også å tenke seg et 'objekt-som-ment'? Objektet kan være kategorialt, dom eller saksforhold, virkelig eller imaginært. Det er i det minste innlysende at om man snur på forholdet, så kan man si at det

ikke vil være mulig å tenke seg konstitusjon av et objekt uten samtidig også konstitusjon av mening.

Et avgjørende spørsmål blir dermed, hvordan forholder meningen til en akt seg til mening som noe idealt? For å belyse dette, kan man benytte seg av følgende to analogier. Gjennom strømmen av sanseerfaringer fremkommer også objektivitet. I fenomenologien er det perseptuelt gitt alltid gitt i et perspektiv. Et objekt kommer til syne på en bestemt måte – det blir ikke gitt fra alle sider samtidig, persepsjonen forløper i et flytende samspill mellom det tilstedeværende og fraværende. Når jeg ser objektets fremside, så antesiperer jeg samtidig det som ikke er tilstede i persepsjonen, nemlig dens bakside. Og selv om jeg skulle flytte meg rundt objektet og anskue det fra stadig nye perspektiver, er jeg likevel klar over at selv om sanseerfaringen hele tiden er i forandring, så er objektet selv, konstant – det er, på tvers av mine sanseerfaringer, identisk til seg selv. Man snakker om identitet i mangfold, sanseerfaringens kaotiske og mangfoldige karakter på den ene siden, og objektets identitet på den andre - objektet transcenderer akten, det er alltid noe mer en det som på et hvert tidspunkt er gitt i persepsjonen. På samme måte forholder det seg mellom meningsakten og mening som noe idealt. To meningsakter kan være numerisk distinkte, og samtidig formidle den samme meningen. Den andre analogien bidrar til å videre belyse dette forholdet. I en akt hvor det fremkommer at noe har 'rødhet' eller er 'rødt', har man en instans av 'Rød'. Meningsakten er sådan en av mange mulige instanser av den samme arten. Denne røde kan være skarlaget eller burgunder, men den peker allikevel tilbake på det som er (mer eller mindre) uavhengig av akten, nemlig selve arten 'Rød'. Man skiller altså mellom aktens reelle innhold (denne røde) som er aktmaterialet og det som transcenderer akten (denne røde er en instans av 'Rød').

Men hvordan skiller undersøkelsene i *E.J* seg fra dette synet på 'mening', om det skiller seg i det hele tatt? Etter *LI*, utgav Husserl *Ideen* og i dette verket markeres også overgangen fra en deskriptiv fenomenologi til en transcendental filosofi. Distinksjonen 'noema' – 'noesis' er sentral i transcendentalfenomenologien. Og i og med denne distinksjonen så oppstår også to forskjellige fortolkninger av 'mening' slik det forekommer i fenomenologien – 'the West Coast interpretation' og 'the East Coast interpretation'. Representert av henholdsvis, Føllesdal, Miller med flere, og på den andre siden Sokolowski, Drummond og Zahavi. De forskjellige fortolkningene vedrører 'noema'. Føllesdal argumenterer for en fregeansk fortolkning av intensjonalitetsbegrepet, hvor fenomenologi blir redusert til en mediator teori,

der 'noema' blir sett på som det som fungerer som mediator for mening, noe som ikke tilhører akten selv (eller objektet for den del), men er en slags ideal mening.

Det afgørende træk ved den fregeanske tolkning er at bevidsthedens intentionalitet forstås i analogi med de sproglige udtryks reference. I begge tilfælde er referencen bestemt af mening, i begge tilfælde er referencen formidlet *via* meningen. Noemaet er altså kort og godt den medierende instans som formidler vores rettethed mod selve genstanden (Zahavi, 2001, s. 92).

Bevisstheten blir altså rettet mot sitt objekt via noe mellomliggende. Et spørsmål som med engang melder seg på i forbindelse med denne fortolkningen av 'noema' er: Ville det være riktig å si at siden 'noemaet' må fungere som medierende mellom persepsjon og objekt, at persepsjon og våre kognitive krefter, så å si, er utilstrekkelige når det gjelder å være i en reell kontakt med virkeligheten? Er vi ikke med dette tilbake i antagelsen om at bevisstheten er en lukket boks, som ikke ved egen kraft kan bryte ut? Og er det ikke nettopp dette det samme problemet intensjonalitetsbegrepet overvinner i første omgang? At vi er i en reell kontakt med objektene og at denne kontakten er direkte, og u-mediert.

Sokolowski fortolker 'noema' på en ganske annen måte, en måte som ikke setter virkelighets kontakten på spill. Noemaet er intensjonalitetens objektive korrelat, presist som betraktet fra en filosofisk eller transcendental innstilling. Dette betyr ikke at det er et nytt objekt, eller en kopi av den naturlige innstillings intensjonale objekt. Snarere, det er det samme objektet sett fra to forskjellige perspektiver (Sokolowski, 2000, s. 60).

What happens, unfortunately, is that people often take "noema" in a psychological, epistemological, or semantic sense. They miss the difference of focus between the transcendental attitude and the natural, and they take the noema naturalistically, epistemologically, or semantically. They posit the noema as an intermediary between the self and things in the world, when it should be seen as the things in the world seen from a phenomenological perspective. Instead of seeing it as a "moment" (an abstract part) in the manifestation of things, the reify it and make it serve as the link between the mind and things (Sokolowski, 2000, s. 61).

Jeg skal ikke dvele så mye ved disse betraktningene, da de ellers i oppgaven er under kommuniserte. Allikevel er det på sin plass å ha med disse fortolkningene når vi vender oss mot konstitusjon av mening, slik det forekommer i *E.J*

5.3 Meningskonstitusjon i *E.J*

'Mening' i *E.J* er knyttet sammen med analysene av pre-predikativ erfaring og analysene av 'dommer'. Sentralt i dette verket er samspillet mellom sedimentering og reaktivering av mening. Et første spørsmål er da: Hva vil det si at mening sedimenteres? På et nivå så kan man si at det er den prosessen hvor aktene som inngår i å produsere meningen glir tilbake i glemselen, mens selve meningen forblir. Det enkleste eksempelet for å belyse dette er ved å se nærmere på 'dommer'. I en hver dom, konstitueres også et objekt ment, for eksempel 'Katten er svart' og 'Koppen står på bordet'. I den første dommen, så er en egenskap ved 'denne katten her' tematisert, nemlig at den er svart. Dette gripes allerede i det pre-predikative, i og med den eksplikative syntese. I den predikative syntese repeteres det som foreligger i den eksplikative, i en ny innstilling. Denne gangen med det formål å identifisere objektet en gang for alle, for å gjøre det til et objekt i bevissthetens grep. Denne overgangen er en overgang fra reseptivitet til spontanitet, fra persepsjon til kognisjon. Selve dommen, kan, etter at den er uttrykt, så modifiseres til et mer nøytralt utsagn: "Det faktum at katten er svart", i denne modifikasjonen så er det ikke dommen selv vi er rettet mot, snarere et nytt nivå som er reist på toppen av dommen, et saksforhold. Allikevel er den opprinnelige dommen tilstede i dette nye utsagnet, som et lag av mening, som alltid har muligheten til å reaktiveres i en ny intuisjon. Dommens mening sedimenteres etter hvert som selve de aktene som inngår i å produsere dommen enten forsvinner i glemselen eller nye akter reises på toppen av de opprinnelige (som tilfellet i overgangen 'dom' – 'saksforhold'). Når dette er sagt så blir det med ett også klarere hva som ligger i det fenomenologiske prosjektet med å klargjøre meningsopprinnelser. I *E.J* er det nettopp logikkens genealogi som skal klargjøres.

Sokolowski betegner denne filosofiske utøvelsen som en slags filosofisk arkeologi. Å grave opp lag etter lag med sedimentert mening, for å klargjøre de aktene som først og fremst inngår i å produsere et gitt saksforhold. For hvert skritt som taes i en bedømmende aktivitet, blir også stadige nye lag av mening produsert. Og for hvert nytt lag av mening, 'mening' i den forstand av en fullendt dom, så kan dette laget i sin tur fungere som fundament for stadige nye skritt av bedømming, og dermed nye lag av mening. Denne prosessen virker tilslørende, i den forstand at de aktene som først og fremst inngår i å produsere et saksforholds originære mening, stadig (for hvert lag av "ny" mening) faller lengre og lengre bak i "glemselen". Og for et subjekt

som selv ikke har reprodusert disse aktene i et gitt saksforhold, vil den originale meningen og dermed også den fulle og hele forståelsen av gitte saksforhold være skjult for subjektet.

Verden vi lever i er tilslørt av idealiseringer. Men i stedet for å forstå oss selv, som subjekter som simpelthen får 'mening' trødd nedover hodet på oss, vil Husserl gjerne vise at det finnes en vei for å gjøre disse idealiserte meningene (for eksempel vitenskapelige idealiseringer) forståelige. Det forutsettes at all mening har sin kilde i den originaire opplevelsen av verden og dens objekter. Og vi som subjekter kan gjenerobre disse meningene, i full forståelse, for vi er selv bærere av alle de operasjoner som verden skylder sin tilblivelse (eng: becoming). Ved å reaktivere disse operasjonene, blir 'mening' igjen heftet på de aktene som i utgangspunktet konstituerte meningen.

I *E.J* er det først og fremst logikken og dens funksjoner som får en slik klargjøring. Vi har sett hvordan for eksempel 'negasjon', 'mulighet' og 'modalisering' gjenvinner deres opprinnelige meningsinnhold ved å spore dem tilbake til deres opprinnelige form i den pre-predikative erfaringen, og dermed har man også forankret logikken i et fundament som, så å si, er på "utsiden" av logikken. Tradisjonell logikk har fokusert på selv-evidente dommer, uten å samtidig også se på måten objektene selv først og fremst blir gitt i selv-evidens. Altså måten objektene er gitt i erfaringen forut for den bedømmende aktiviteten. I *E.J* så er undersøkelsene rettet mot det å oppnå en klargjøring av meningsopprinnelser i stedet for en klargjøring av 'mening' som sådan. Men siden undersøkelsene her dreier seg om logikken, så vil disse i neste omgang også ha en relevans for 'mening' generelt.

Med Husserls egne ord: (også sitert i del 2)

We would not be able to understand this definite historical origin of productions of sense in historical subjects if we did not reaccomplish them ourselves, if we did not re-experience this origination of the operations of idealization from original life-experience – that is, if we could not accomplish in ourselves this retrogression from the concealed life-world, with its garb of ideas, to the original world-experience and the life-world. In so doing, we repeat the entire history, already consummated, of the subjective activities which formerly were concealed and which have now become patent in their reactivation, and as such, intelligible. We then understand ourselves, *not as subjectivity which finds itself in a world ready-made, as in simple psychological reflection, but as subjectivity bearing within itself, and achieving, all of the possible operations to which the world owes its becoming* (Husserl, 1973, s. 49)

5.4 Avsluttende kommentarer

I del 1, så forsøkte jeg å angi tematikken for denne oppgaven ved å vise til psykologisme debatten som pågikk i Tyskland på slutten av 1800tallet og begynnelsen av 1900tallet. Spesielt relevant var da Freges kritiske anmeldelse av Husserls *Philosophy of Arithmetic* fra 1891. I hovedinnledningen stiller jeg også spørsmålet hvorvidt Husserl i *Logical Investigations* også ligger åpen for den samme kritikken. Min konklusjon når det gjaldt Freges kritikk av *PA*, var at hans kritikk var feilaktig på den bakgrunn at Husserl reduserte tall til 'presentasjoner'. Der hvor Frege derimot har rett, er når han ikke hevder at Husserl ser på tall som presentasjoner, men i stedet gjør det klart at lesningen av *PA* er forvirrende siden noe (et tall, et konsept) i det ene øyeblikket er noe objektivt mens i det neste en presentasjon. Frege sier at han må på denne bakgrunn bare anta at Husserl mener de er presentasjoner ("*To be sure, one can not help but to assume that according to the author, numbers are presentations: results of mental processes or activities*" (Frege, 1977, s. 18).

Som jeg nevnte i "Frege og Husserl" kapitlet, så etterstreber Husserl i *LI* en videre og mer grundig klargjøring av begreper som 'innhold' og 'presentasjon', noe som kommer frem i "*LI*" kapitlet, der hvor jeg tar for meg den femte undersøkelsen. Slik som disse klargjøringene foreligger her, så vil jeg si at Husserl sikrer seg i (i *LI*) enda større grad mot kritikk av den sorten som forekommer i Freges anmeldelse av *PA*. Og at *LI* skulle ligge åpen for denne samme kritikken, mener jeg er på grensen til det absurde.

Når det gjelder det fenomenologiske meningsbegrep, så må 'mening' på den ene siden ses på som noe idealt, mens det på den andre siden er noe som kommer til uttrykk i menneskelig handling og samhandling. At 'mening' også er noe idealt er en posisjon som Husserl aldri trekker (såvidt det er meg kjent) tilbake.

Den ideal betydning er den konkrete intentions *væsen* "Betydningen forholder seg altså til de respektive betydningsakter..., som det røde *in specie* til de herliggende papirstimler, der alle har den samme rødhed" (Zahavi, 2001, s. 42).

På det språklige plan, opererer Husserl med et begrep som ligner Freges 'sense and reference', men i tillegg til dette har fenomenologien, i motsetning til språkfilosofien og Frege, også et intensjonalitetsbegrep som forankrer 'mening' i det før-språklige, og spesielt i den

perseptuelle erfaringen av verden og dens objekter. I det pre-predikative er allerede forskjellige synteses operative . I disse syntesene ligger det allerede en forventning til kategorisering, til sannhet og til kunnskap. Disse virker i sin tur som det fundament de predikative synteses kan reises på toppen av – 'dommer' og 'saksforhold' (kategoriale objekter).

Jeg vil avslutningsvis, gi ”ordet” til Husserl selv: (fortsettelsen av det som er sitert i 5.3)

In other words, we understand ourselves in this revelation of intentional implications, in the interrogation of the origin of the sedimentation of sense from intentional operations, as *transcendental subjectivity*, where, by “transcendental,” nothing more is to be understood than the theme, originally inaugurated by Descartes, of regressive inquiry concerning the ultimate source of all cognitive formations, of a reflection by the knowing subject on himself and on his cognitive life, the life in which all scientific formations valid for him have been purposefully produced and preserved as available results. (Husserl, 1973, s. 49; 50).

Litteratur:

Frege, Gottlieb “Review of Dr. E. Husserls *Philosophy of Arithmetic*” *Readings on Edmund Husserl’s Logical Investigations*, Martinus Nijhoff/ The Hague, 1977 (Edited by Mohanty, J.N)

Husserl, Edmund, *Experience and Judgment – Investigations in a Genealogy of Logic*, Routledge and Kegan Paul, 1973

Husserl, Edmund, *The Shorter Logical Investigations*, Routledge, 2001 (*Logische Untersuchungen* først publisert av M. Niemeyer, Halle 1900,1901)

Miller, Alexander, *Philosophy of Language*, Routledge, 2002

Mohanty, J.N, *The Possibility of a Transcendental Philosophy*, *Phaenomenologica* 98, Martinus Nijhoff Publishers, 1985

Moran, Dermot, *Edmund Husserl Founder of Phenomenology*, Polity Press, 2005

Moran, Dermot, *Introduction to Phenomenology*, Routledge, 2004

Natorp, P. “On the Question of Logical Method” *Readings on Edmund Husserl’s Logical Investigations*, Martinus Nijhoff/ The Hague, 1977 (Edited by Mohanty, J.N)

Sokolowski, Robert, *Introduction to Phenomenology*, Cambridge University Press, 2000

Sokolowski, Robert, *The Formation of Husserl's Concept of Constitution*. *Phaenomenologica* 18. The Hague: Martinus Nijhoff, 1964.

Zahavi, Dan, *Husserls fænomenologi*, Gyldendal, 2001